

تفنگستان

www.iran-archive.com

درگیر و دار مبارزه عظیمی که ملت ما برای نجات میهن
پر افتخار خود از زیر بار اسارت يك شرکت استعماری خارجی
انجام داد سیاست ماهرانه دولت و اقدامات دیپلوماسی او نقش
بسیار مؤثر و مهمی را در پیشرفت نظریات ملت بازی میکرد -
و شاید این ادعای نابجایی نباشد که اگر روش مدبرانه دولت نبود
قیام ملت قهرمان ما تا این حد با موفقیت و پیروزی همراه نمیشد و
کشور ما به آسانی^۲ توفیق نیافت که بفعالیت بی شرمانه يك شرکت
دسیسه باز که پای دولت بیگانه را نیز در اختلافات خود با دولت
ما به میان کشیده بود خاتمه بدهد - این اسناد هم که اینک بترتیب
تاریخ دردسترس هم میهنان عزیز قرار میگیرند نمونه های گویایی
از فعالیت‌هایی است که دولت ما در راه حصول بيك ایده آل ملی
انجام داده است و چون در این امر تمام افراد ملت از کوچک
و بزرگ و پیر و جوان زن و مرد همه بنوبه خود شرکت داشته
و بنا بوظیفه خویش کاری انجام داده اند بدین جهت «مقدمه نویسی»
برچنین کتابی زائد است و اگر هم لزومی داشته باشد چهارجلد
کتاب نفت را که قبل از این مجموعه منتشر شده است میتوان مقدمه
این اسناد شمرد .

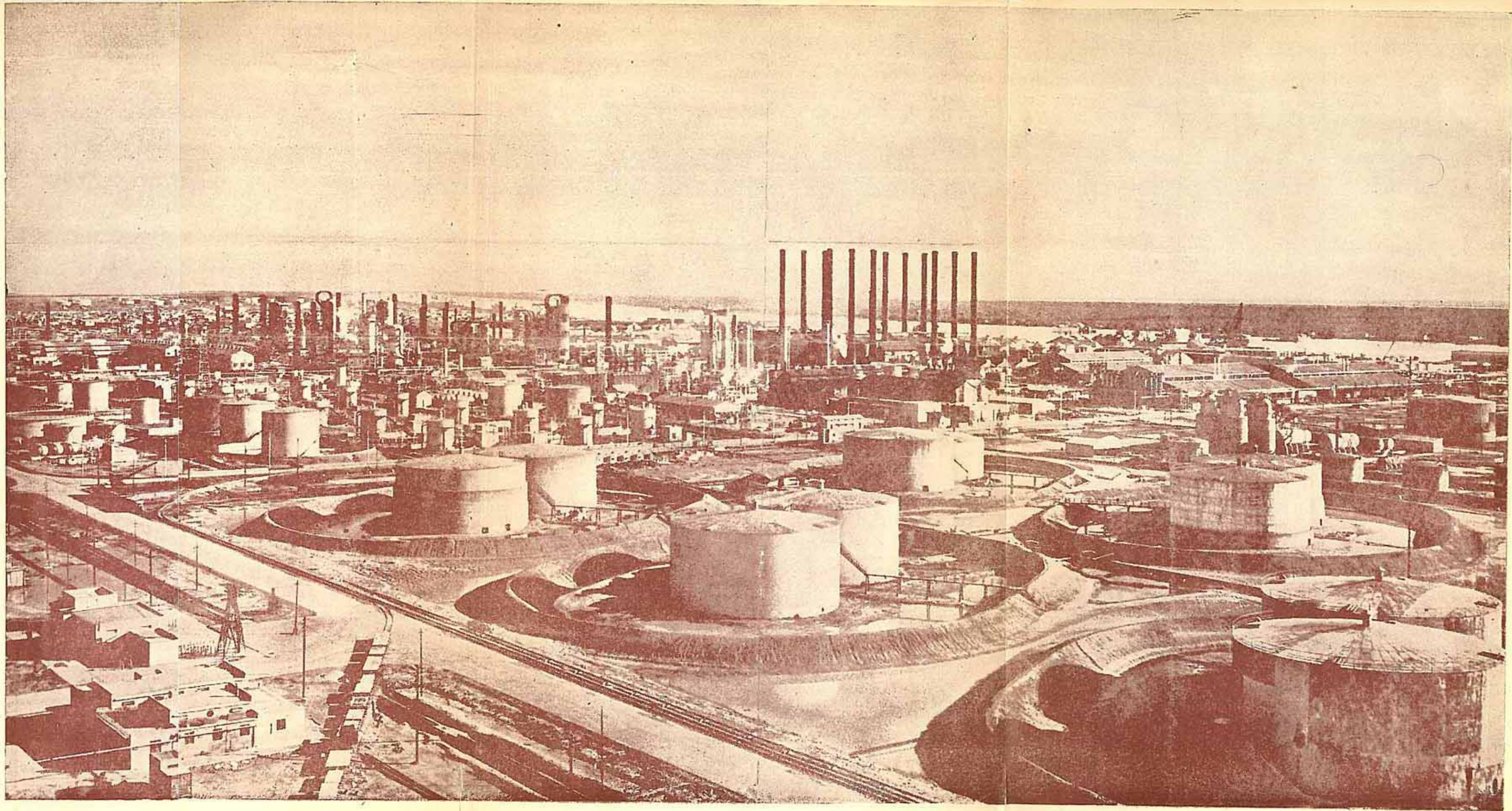
اداره کل انتشارات و تبلیغات بسیار متأسف است که در اثر
مشکلات و محظورات مادی و مالی که مملکت ما اینک دچار آن
است و طبعاً اداره تبلیغات نیز از آسیب های آن در امان نمانده

نه تنها موفق بادامه انتشار و طبع بحثها و سخنرانی های مربوط به نفت نشده است بلکه همین مجموعه نیز از حیث چاپ و کاغذ نقائصی و از جهت گرد آوردن همه اسناد نواقصی دارد - و بهاء گرانی که بر روی آن گذارده شده - بخاطر آنست که چاپ قسمت دیگری از این اسناد را که بناچار برای مجموعه دیگری باقی مانده است منتشر نماید مگر اینکه در کار دولت گشایش روی دهد و با استفاده از کمکهای آن در چاپ مجموعه دیگر تسریع بعمل آید .

این کتاب که با کمک اداره اطلاعات و مطبوعات وزارت خارجه تهیه شده و اسناد مربوط بنفت راتا روز ۲۰ مرداد ۱۳۳۰ دارا است دلائل زنده ای از يك مبارزه خورد کننده و خستگی ناپذیر میباشد و نه تنها برای مردم جهان امروزه مرجع مورد استفاده است بلکه موجب افتخار نسل آینده میهن ما میباشد و فرزندان ما با مطالعه این اسناد پی خواهند برد که پدران و مادران شان با چه خون دلی شالوده ایران نو و جوان را ریختند و این چیزست که در میان این همه مشکلات و موانع تنها تسلی تهیه کنندگان این مجموعه است .

اداره کل انتشارات و تبلیغات

۲۰ ر ۸ ر ۱۳۳۰

من قرارداد داری
که در تاریخ ۹ مهر ۱۳۱۹ قمری در
کاخ صاحبقرانیه با امضاء رسیده است

امتیاز نامه‌چه نفت و موم طبیعی مهدنی

ما بین دولت اعلیحضرت شاهنشاهی از یکطرف و ویلیام کنکس داری راینه شهرلندن نمره ۴۲ گرس ونر (من بعد در تمام امتیاز نامه بجای اسامی و محل توقف و غیره مختصراً صاحب امتیاز قید خواهد شد) از طرف دیگر موافق این امتیاز نامه تفصیل ذیل مقرر شده است .

فصل اول — دولت اعلیحضرت شاهنشاه ایران بموجب این امتیاز نامه اجازه مخصوصه بجهت تفتیش و تفحص و پیدا کردن و استخراج و بسط دادن و حاضر کردن برای تجارت و نقل و فروش محصولات ذیل که عبارت از گاز طبیعی و نفت و قیر و موم طبیعی باشد در تمام وسعت ممالک ایران در مدت شصت سال از تاریخ امروز اعطاء مینماید .

فصل دوم — صاحب این امتیاز دارای حق بالانحصار کشیدن لوله های لازمه

از سرچشمه‌های نفت و قیر و غیره تا خلیج فارس و کدالک شعبات لازمه لوله‌های فوق بجهت توزیع و تقسیم نفت بجا‌های دیگر خواهد بود و کدالک حق بنای چاه‌های نفت و حوض‌ها و محل تلمبه و مواقع جمع و تقسیم و تأسیس کارخانه و غیره از هر چه که لازم باشد خواهد داشت .

فصل سوم — دولت علیه ایران اراضی بایره خود را در جائیکه مهندسین صاحب امتیاز بجهت بنا و تأسیس کار هائیکه در فوق مذکور است لازم بدانند مجاناً بصاحب امتیاز واگذار خواهند کرد و اگر آن اراضی دایر باشند صاحب امتیاز باید آنها را از دولت بقرضی عاده خریداری نماید و دولت علیه بصاحب امتیاز نیز حق میدهد که اراضی و املاک لازمه را بجهت اجرای این امتیاز از صاحبان ملک برضایت آنها ابتیاع نماید و معلوم است که این ابتیاع موافق شرایطی خواهد بود که مابین صاحب امتیاز و مالکین ملک مقرر خواهد شد ولی صاحبان املاک مجاز نخواهند بود که از قیمت عادلانه اراضی واقعه در حوض تجاوز نمایند .

جاهای مقدسه و جمیع متعلقات آنها در دائره که دو بست ذرع شعاع آن باشد مجزی و مستثنی هستند .

فصل چهارم — چون معادن نفت شوشتر و قصر شیرین و وا لکی بندر بوشهر که بالفعل دایر و مبلغ دو هزار تومان جمع دیوانی دارند و متعلق بدیوان همیون اعلی میباشند شرط شده که آنها را نیز دولت بموجب فصل اول بصاحب امتیاز واگذار نماید مشروط بر اینکه علاوه بر صدی شانزده مذکور در فصل دهم که باید به دولت برسد صاحب امتیاز همه ساله دو هزار تومان جمع حالیه معادن مذکوره را نیز به دولت کار سازی دارد .

فصل پنجم — طرح ریزی و نقشه کار گذاشتن لوله‌ها بتوسط مهندسین صاحب امتیاز و یا خود او خواهد بود .

فصل ششم — قطع نظر از آنچه در فوق ذکر شده این امتیاز شامل ولایات آذربایجان و گیلان و مازندران و خراسان و استرآباد نخواهد بود ولی بشرطی که دولت علیه بهیچ کس اجازه ندهند که اوله‌های نفت بطرف رودخانه‌ها و سواحل جنوبی ایران تأسیس نمایند .

فصل هفتم — تمام اراضی که بصاحب امتیاز واگذار شده و همچنین اراضی که صاحب امتیاز بموجب فصل سوم استملاک خواهد کرد و همچنین تمام محصولات آنها که بخارجه حمل شود از هر نوع مالیات و عوارض در مدت این امتیاز نامه معاف خواهد بود و تمام اسباب و آلات لازمه برای تفتیش و تفحص و استخراج معادن و بسط آنها و

كذلك بجهت تأسيس لوله‌ها در وقت دخول بايران بهيچوجه من الوجوه حقوق گمرک را نخواهند پرداخت .

فصل هشتم - صاحب امتياز نامه مكلف است كه بدون تعلق و تاخير به خرج خود يك يا چند نفر را از اهل خيره بايران بجهت تفتيش صفحاتي كه صاحب امتياز احتمال وجود معادن مزبوره را در آنها ميبرد بفرستد و در صورتی كه راپورتهاي آن اشخاص خيره بعقيده صاحب امتياز كافي باشد صاحب امتياز مكلف است كه بدون تاخير و به خرج خود اجزای علمی لازمه با اسباب و آلات و ادوات استخراج بجهت تعميق و كندن چاهها و امتحانات لازمه بفرستد .

فصل نهم - دولت عليه ايران بصاحب امتياز اجازه ميدهد كه يك يا چند شركت بجهت انتفاع از آن امتياز تأسيس نمايند اسامي و نظام نامه سرمايه آن شركتها بتوسط صاحب امتياز معين خواهد شد مشروط بر اينكه در ايجاد هر شركتي صاحب امتياز آن ايجاد را رسماً بتوسط كميسر بدولت اطلاع بدهد و نظام نامه آن شركت را با تعيين محلي كه شركت مزبور بايد در آنجا كار كند بدولت اظهار دارد و مدير هاي شركتها نيز بتوسط او انتخاب خواهند شد اين شركت با آن شركتها تمام حقوق صاحب امتياز را خواهند داشت ولي از طرف ديگر آنها بايد تمام تعهدات و مسؤليت صاحب امتياز را نيز در عهده خود گيرند .

فصل دهم - بين صاحب امتياز از يكطرف و شركتي كه تشكيل كند از طرف ديگر قرارداد خواهد شد كه يكماه بعد از تاريخ تأسيس رسمي شركت اول صاحب امتياز مكلف است مبلغ بيست هزار ليره انگليسي نقداً و بيست هزار ليره ديگر سهام پرداخته شده بدولت عليه بدهد علاوه بر آن شركت و تمام شركت هائي كه تأسيس خواهند شد مكلف خواهند بود كه از منافع خالص ساليانه خود صدي شانزده بدولت عليه سال بسال كار سازي نمايند .

فصل يازدهم - دولت عليه مختار است كه يکنفر كميسر معين نمايند كه آن كميسر طرف شور صاحب امتياز و مدير آن شركتها خواهد بود و محض خير اين تأسيس هر گونه اطلاعات مفيد داشته باشد بآنها داده همه نوع راه نمائي بآنها خواهد كرد و محض حفظ حقوق دولت متفقاً با صاحب امتياز هر گونه تفتيش كه مفيد بدانند بعمل خواهد آورد حقوق و مشاغل كميسر دولتي صريحاً در نظام نامه شركتي كه تشكيل شود معين خواهد گرديد صاحب امتياز همه ساله ابتدا از تاريخ تشكيل شركت اول مبلغ هزار ليره انگليسي بكميسر دولتي حق خواهد داد .

فصل دوازدهم - عمله و فعله كه در تأسيسات فوق كاري كنند بايد رعايت اعليحضرت

شاهنشاه باشند باستثنای اجزای علمی از قبیل مدیر و مهندس و عمالق و مباشرین .

فصل سیزدهم - در تمام جاهائیکه مدلل شود که اهالی محلیه حالا از نفت آنجا منتفع می شدند شرکت باید بآنها مجاناً همین مقدار نفت را که اهالی سابقاً جمع میکردند حالا هم بدهد این مقدار باظهار خود آنها و بتصدیق حکومتی محلیه معین خواهد شد .

فصل چهاردهم - دولت علیه متعهد میشود که اقدامات لازمه در حفظ امنیت و اجرای مقصد این امتیاز و اسباب و آلات و ادوات مذکوره در فوق بعمل آورد و کذا لک نماینده ها و اجزای علمی و وکلای شرکت را در تحت حمایت مخصوصه خود گیرند و چون دولت علیه این تکالیف خود را اداء کرد صاحب امتیاز و شرکتهای تشکیل شده دیگر بیچیز اسم و رسم حق مطالبه خسارت از دولت علیه ندارند .

فصل پانزدهم - بعد از انقضای مدت معینه این امتیاز تمام اسباب و ابنیه و ادوات موجوده شرکتی بجهت استخراج و انتفاع معادن متعلق بدولت علیه خواهد بود و شرکت حق هیچگونه غرامت از این بابت نخواهد داشت .

فصل شانزدهم - اگر در مدت دو سال از تاریخ این امتیاز نامه صاحب امتیاز نتواند شرکت اولی مذکوره در فصل هشتم را تأسیس نماید این امتیاز از درجه اعتبار بکلی ساقط است .

فصل هفدهم - در صورتیکه مابین طرفین متعاهدین منازعه و اختلافی در تأویل و ترجمه این امتیاز نامه و کذا لک در باب حقوق و مسئولیت طرفین مشاجره اتفاق اقتدحل مشکل و مسئله در تهران بدو حکم رجوع خواهد شد و آن دو حکم بتوسط طرفین معین خواهند شد و نیز آن دو حکم قبل از مبادرت بمرافعه حکم ثالث رامعین خواهند کرد حکم آن دو حکم و یا در صورتیکه حکمین مزبورین متفق نشوند حکم ثالث قطعی خواهد بود .

فصل هیجدهم - این امتیاز نامه در دو نسخه بفرانسه نوشته شده و بهمان مضمون بفارسی ترجمه شده است . و اگر اختلافی در مضمون این امتیاز نامه مابین دو زبان حاصل شود متن فرانسه اولویت دارد و بآن متن باید رجوع کرد .

ملاحظه شد . صحیح است فی شهر صفر اودئیل در صاحبقرانیه ۱۳۱۹

امتیاز نامه چه موم و نفت طبیعی معدنی است که بشرف امضای مقدس سرکار بندگان اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی رسیده است - عالی اصغر محل مهر اتابک اعظم .

این امتیاز نامه موم و نفت معدنی که بشرف امضای مبارک اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه رسیده است در وزارت امور خارجه دولت ایران ثبت شد در سال ۸۹۲ فی ۹ شهر صفر المظفر اودئیل محل مهر مشیر الدوله .

این امتیاز نامه که در دو نسخه بفرانسه نوشته و بفارسی ترجمه شده و مبادله گردیده است هر دو بدستخط مبارک شاهنشاهی روحنا فداه موشح و بدستخط و مهر حضرت اشرف اتابک اعظم و خط و مهر جناب مشیر الدوله وزیر امور خارجه مزین شده اند فی ۹ شهر صفر المظفر اودئیل ۱۳۱۹ نظام الدین وزیر معادن محل مهر و امضاء ملاحظه شد صحیح است فی شهر صفر اودئیل در صاحبقرانیه ۱۳۱۹ .

امتیاز نامه موم و نفت طبیعی معدنی که بشرف امضاء سرکار بندگان اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی رسیده است . علی اصغر - اتابک اعظم .

این امتیاز نامه موم و نفت معدنی که بشرف امضای مبارک اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه رسیده است در وزارت امور خارجه دولت ایران ثبت شده و در سنه ۸۹۲ فی ۹ شهر صفر المظفر اودئیل ۱۳۱۹ - نصرالله مشیر الدوله .

این امتیاز نامه که در دو نسخه بفرانسه نوشته و بفارسی ترجمه شده و مبادله گردیده است هر دو بدستخط مبارک شاهنشاهی روحنا فداه موشح و بدستخط و مهر حضرت اشرف اتابک اعظم و خط و مهر جناب مشیر الدوله وزیر امور خارجه مزین شده اند فی ۹ شهر صفر المظفر اودئیل ۱۳۱۹ نظام الدین وزیر معادن -

رو نوشت برابر اصل است

(متن قرار داد تعمیلی ۱۹۳۳ که در تاریخ
 ۷ خرداد ۱۳۱۲ بین شرکت سابق نفت
 و دولت ایران بتصویب رسیده)

مقدمه

بقصد برقرار کردن امتیاز جدیدی بجای امتیازی که در تاریخ ۱۹۰۱ به ویلیام
 نکس داریسی داده شده بود این امتیاز را دولت ایران اعطاء و کمپانی نفت انگلیس و
 ایران محدود آنرا قبول مینماید .
 روابط طرفین مذکور در فوق در آتیه برطبق این قرار داد خواهد بود .

تعاریفات

بعضی اصطلاحات مستعمله در این قرار داد قطع نظر از هر معنی دیگری که
 ممکن است در حال یا در آتیه در موارد دیگر داشته باشد در این قرارداد مطابق تعاریفات
 ذیل معنی خواهد شد .

دولت

یعنی دولت شاهنشاهی ایران .

کمیپانی

یعنی شرکت نفت انگلیس و ایران محدود و تمام شرکت‌های تابعه آن .

شرکت نفت انگلیس و ایران محدود

یعنی شرکت نفت انگلیس و ایران محدود یا هر شخص حقوقی دیگری که با تصویب دولت ایران مطابق ماده ۲۶ این امتیاز بدو منتقل شود .

شرکت تازه

یعنی هر شرکتی که در آن کمیپانی حق تعیین بیش از نصف مدیران را مستقیماً یا غیر مستقیم داشته باشد و یا آنکه کمیپانی در آن شرکت بطور مستقیم یا غیر مستقیم مالک یک مقداری سهام باشد که بیش از پنجاه درصد حق رأی در مجمع عمومی شرکت مزبور را برای کمیپانی تضمین نماید .

نفت

یعنی روغن نفت خام و گازهای طبیعی و قیرها (اسفالتها) و مومهای طبیعی و تمام مشتقات دیگری که یا از مواد مذکوره حاصل میشود و یا بوسیله اختلاط و امتزاج این مواد ب مواد دیگری بدست میآید .

عملیات کمیپانی در ایران

یعنی تمام عملیات صنعتی و تجاری و فنی که کمیپانی منحصرأً برای اجرای این امتیاز انجام میدهد .

ماده اول

دولت بر طبق مقررات این امتیاز حق مانع للقییر تفحص و استخراج نفت رادر حدود حوزه امتیاز به کمیپانی اعطاء میکند و همچنین حق انحصاری تصفیه و هر نوع عملی رادر نفتی که خود تحصیل کرده و تهیه آن برای تجارت . خواهد داشت و همچنین دولت در تمام وسعت خاک ایران بکمیپانی حق غیر انحصاری حمل و نقل نفت و تصفیه و هر نوع عملی در آن و تهیه آن برای تجارت و همچنین فروش آن در ایران و صادر کردن آنرا اعطاء مینماید .

ماده دوم

الف - حدود حوزه امتیاز تا تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ عبارت خواهد بود از

حوزه که واقع است در جنوب خط بنفشی که در روی نقشه که طرفین امضاء کرده و منضم بقرارداد است رسم شده است .

ب - کمپانی باید منتهی تا ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ در حوزه مذکور در فوق یک یا چندین قطعه زمین را بهر شکل و وسعتی و در هر نقطه که مقتضی میدانند انتخاب نماید . مجموع سطح یک یا چند قطعه که انتخاب شده باشد نباید از یکصد هزارمیل مربع انگلیسی (۱۰۰۰۰۰ میل مربع) تجاوز نماید . هر میل ساده مطابق است با یک هزار و ششصد و نه متر .

کمپانی در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ یا قبل از آن یک قطعه یا قطعاتی را که به طریق فوق انتخاب کرده کتباً بدولت اطلاع خواهد داد .

بهر اطلاعاتنامه نقشه ها و اطلاعات لازمه برای تشخیص و تحدید قطعه یا قطعات منتخبه از طرف کمپانی ضمیمه خواهد شد .

ج - بعد از تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۸ کمپانی دیگر حق تفحص و استخراج نفت را جز در قطعه یا قطعاتی که مطابق (Paragraphe) (ب) فوق انتخاب کرده است نخواهد داشت و حوزه امتیاز بعد از این تاریخ عبارت خواهد بود از قطعه یا قطعاتی که بدین طریق انتخاب گردیده و از انتخاب آن ها نیز بترتیب مذکور در فوق به دولت اطلاع داده شده باشد .

ماده سوم

کمپانی حق غیر انحصاری ساختن و داشتن لوله های حمل نفت را خواهد داشت . کمپانی در تعیین محل سیر لوله های نفت خود و بکار انداختن آنها مختار است .

ماده چهارم

الف - هر زمین بایر متعلق بدولت که کمپانی برای عملیات خود در ایران لازم بداند و از برای مقاصد عمومی مورد احتیاج دولت نباشد مجاناً بکمپانی واگذار خواهد شد ، طریقه تحصیل اراضی مذکور بترتیب ذیل خواهد بود :

هر وقت قطعه از اراضی مذکوره مورد احتیاج کمپانی واقع میشود باید کمپانی یک یا چندین نقشه که در روی آن زمین مورد احتیاج با رنگ آمیزی مشخص گردیده باشد بوزارت مالیه ارسال بدارد .

دولت در صورتیکه اعتراضی نداشته باشد متعهد میشود که در ظرف سه ماه از تاریخ وصول تقاضای کمپانی موافقت خود را اظهار بدارد .

ب - اراضی دائر متعلق بدولت را که کمپانی احتیاج پیدا میکند بطریقی که در جزء قبل مذکور است از دولت تقاضا خواهد کرد و دولت در ظرف سه ماه موافقت خود را در مقابل تقاضای کمپانی دایر بفروش آن اراضی اشعار خواهد داشت در صورتیکه دولت اعتراضی و احتیاجی باراضی مزبوره نداشته باشد .

قیمت این اراضی را کمپانی تأدیه خواهد کرد - قیمت مزبور باید عادلانه باشد و از قیمت متعارفی اراضی که از همان نوع بوده و همان مصرف را داشته و در همان حوزه واقع شده باشد نباید تجاوز نماید .

ج - در صورتیکه دولت در مقابل تقاضاهای پیش بینی شده در جزوهای Alinea (الفوب) مذکور در فوق جوابی ندهد پس از انقضای دوماه از تاریخ وصول تقاضاهای مزبور کمپانی تذکر نامه جدیدی بدولت خواهد فرستاد چنانچه بتذکر نامه مزبور نیز در ظرف یکماه از تاریخ وصول جوابی داده نشود سکوت دولت بمنزله تصویب تلقی خواهد گردید .

د - اراضی را که متعلق به دولت نیست و برای کمپانی لازم باشد با توافق با صاحبان اراضی مزبور و باتوسط دولت کمپانی تحصیل خواهد کرد در صورت عدم حصول موافقت در قیمت دولت بصاحبان اراضی مزبور اجازه نخواهد داد که بیش از نرخ متعارفی اراضی متشابه مجاور مطالبه نمایند . برای تقویم اراضی مذکور منظوری که کمپانی از مصرف آنها دارد مأخذ قرار داده نمیشود .

ه - اماکن مقدسه و ابنیه تاریخی و محللهائی که جنبه تاریخی دارند و همچنین توابع آنها تا دوست متر مسافت از مقررات مذکوره مستثنی هستند .

و - کمپانی حق غیر انحصاری خواهد داشت که فقط در حوزه امتیازی نه جای دیگر و از هر زمین بایر متعلق بدولت برای مصرف عملیات خود از هر نوع خاک و شن و آهک و سنک گچ و سنک و مصالح ساختمانی دیگر مجاناً استفاده نماید .

مسلم است که اگر استفاده از مواد مذکوره موجب ضرر شخص ثالثی باشد باید کمپانی جبران خسارات ذوی الحقوق را بنماید .

ماده پنجم

عملیات کمپانی در ایران بطریق ذیل محدود میشود :

۱ - ساختمان هر خط آهن و هر بندر جدیدی موکول بحصول موافقت قبلی بین دولت و کمپانی خواهد بود .

۲ - اگر کمپانی توسعه ارتباط تلفونی و تلگرافی و تلگراف بی سیم و هوا پیمائی فعلی خود را در نظر داشته باشد قبل از تحصیل اجازه دولت در این خصوص اقدامی نمیتواند بکند .

اگر دولت برای دفاع ملی یا در موقع پیش آمدهای فوق العاده دیگری احتیاج بواسطه نقلیه و وسائل ارتباطیه کمپانی پیدا کند تعهد مینماید حتی الامکان کمتر موجب تضییع عملیات کمپانی بشود و نیز خساراتی را که از این حیث متوجه کمپانی میگردد بطور حقانیت جبران نماید .

ماده ششم

الف - کمپانی مجاز است که بدون تحصیل جواز مخصوصی آنچه را که منحصرأ برای مصرف اعضاء و مستخدمین خود لازم دارد وارد نموده و حقوق گمرکی و مالیاتهای معموله حین ورود را بپردازد . کمپانی تدابیر لازمه را اتخاذ خواهد نمود که اجناس وارده باشخصی غیر مستخدمین خودش فروخته و یا واگذار نگردد .

ب — کمپانی بدون تحصیل جواز مخصوصی حق خواهد داشت که لوازم و مصالح و آلات طبی و جراحی و ادویه را که برای مریشخانها و مطب های خود در ایران لازم دارد وارد نماید و اجناس مذکوره در موقع ورود از تأدیه حقوق گمرکی و هر نوع مالیات و عوارض بدولت و ادارات محلی معاف خواهد بود .

ج — بدون تحصیل هیچگونه جوازی و بدون پرداخت هیچ نوع حقوق گمرکی و مالیات و عوارض بدولت و ادارات محلی کمپانی حق خواهد داشت آنچه را که منحصرأ برای عملیات خود در ایران لازم دارد وارد نماید .

د — صادرات نفتی از پرداخت حقوق گمرکی و هر نوع مالیات و عوارض بدولت و ادارات محلی معاف خواهد بود .

الف — کمپانی و مستخدمینش از حمایت قانونی دولت بهره مند خواهند بود .

ب — دولت در حدود قوانین و مقررات مملکتی همه نوع تسهیلات ممکنه را برای عملیات کمپانی مبذول خواهد داشت .

ج — هرگاه دولت در حوزه امتیازیه باشخاص دیگری امتیازاتی برای بکار انداختن سایر معادن اعطا کند باید و اداری نماید که احتیاطات لازمه را بعمل آورند که عملیات آنها بوسسات و عملیات کمپانی خسارتی وارد نسازد .

د — کمپانی مکلف است منطقه را که برای ساختن خانه و دکان و سایر بناهای دیگر خطر ناک است تعیین کند تا دولت بتواند اهالی را مسبوق و از سکونت در آن محل منع نماید .

ماده هشتم

کمپانی ملزم نخواهد شد که هیچ قسمتی از وجوه خود را مخصوصاً عواید حاصله از فرش صادرات خود را بیول ایرانی تبدیل نماید .

ماده نهم

کمپانی فوراً تدارکات خود را خواهد دید که بوسیله يك کمپانی فرعی استخراج نفت ایالت کرمانشاه را شروع و در محل تصفیه نماید .

ماده دهم

I — مبالغی که بر حسب این قرارداد از طرف کمپانی باید بدولت تأدیه شود (علاوه بر مبالغی که در مواد دیگر پیش بینی شده) بشرح ذیل تعیین میگردد :

الف — حق الامتیاز سالیانه که از اول ژانویه ۱۹۳۳ شروع میشود بمبلغ چهار شلینگ برای هر تن نفتی که برای مصرف داخلی در ایران بفروش برسد و یا از ایران صادر شود .

ب — پرداخت مبلغی معادل بایست در صد ۲۰ آنچه اضافه بر ۶۷۱۲۵۰ لیره بصاحبان سهام عادی کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود توزیع میگردد خواه این توزیع بعنوان سهم منافع (Dividende) یکی از سنوات بوده یا از وجوه ذخیره همان کمپانی که اضافه بر ذخایری که در ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ بموجب دفاتر خود موجود داشته باشد .

ج - مجموع مبالغی که برای هر سال مسجعی بر حسب جزء های (الف) و (ب) از طرف کمپانی بدولت ایران تأدیه میشود نباید هرگز از هفتصد و پنجاه هزار لیره استرلینگ (۷۵۰۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر باشد .

II - تأدیه وجوه مذکور در این ماده از طرف کمپانی بطریق ذیل بعمل خواهد آمد :

الف - ۳۱ مارس و ۳۰ ژون و ۳۰ سپتامبر و ۳۱ دسامبر هر سال هر دفعه مبلغ یکصد و هشتاد و هفت هزار و پانصد لیره استرلینگ (تأدیه مربوط به ۳۱ مارس ۱۹۳۳ فوراً پس از تصویب این قرارداد بعمل خواهد آمد) .

ب - در تاریخ بیست و هشتم فوریه ۱۹۳۴ و منبعد در همین تاریخ در هر سال حق الامتیاز مربوط بسال قبل بابت هر تن نفت بر حسب جزء (I الف) پس از وضع مبلغ هفتصد و پنجاه هزار لیره استرلینگ که مطابق جزء (II الف) قبلاً تأدیه گردیده است .

ج - مبالغ لازم لتأدیه بدولت بر حسب جزء (I ب) این ماده در موقع تقسیم منافع سهام عادی پرداخت خواهد شد .

III - در موقع انقضای این امتیاز و همچنین در صورت ترك آن از طرف کمپانی مطابق ماده (۲۵) کمپانی مبلغی مساوی بیست درصد (۲۰٪) از بابت های ذیل را بدولت ایران تأدیه خواهد کرد .

الف - از تفاضل بین مبالغ کل ذخائری (General reserve) که کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود در تاریخ انقضاء و یا ترك امتیاز موجود خواهد داشت و مبالغ ذخائری که کمپانی مذکور در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ موجود داشته است .

ب - از تفاضل بین مبالغ موجودی که از طرف کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود در تاریخ انقضاء یا ترك امتیاز بحساب منقول میشود و موجودیهائی که در تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ از طرف کمپانی مزبور بحساب منقول گردیده است .

پرداخت وجوه لازم لتأدیه بدولت بر حسب این جزو یکماه بعد از تاریخ تشکیل مجمع عمومی کمپانی که پس از انقضاء یا ترك امتیاز تشکیل میشود انجام خواهد گرفت .

IV - دولت حق خواهد داشت که محاسبات مربوط بجزو (I الف) را که منتهی تا ۲۸ فوریه هر سال بابت سال گذشته فرستاده میشود تفتیش و رسیدگی نماید .

V - برای جلوگیری از امکان توجه ضرر بدولت در موقع ترقی و تنزل قیمت پول انگلیس طرفین بشرح ذیل توافق حاصل نمودند :

الف - هرگاه موقعی قیمت طلا در لندن از شش لیره استرلینگ (۶ لیره استرلینگ) در مقابل يك اونس تروی (Ounce troy) تجاوز نماید برای هر پنی (Penny) که علاوه بر شش لیره استرلینگ در مقابل يك اونس تروی (Ounce troy) در روز پرداخت قیمت طلا ترقی نماید بر کلیه مبالغ لازم لتأدیه بدولت از طرف کمپانی بموجب این قرارداد (باستثنای مبالغی که بر حسب جزو های I . ب و III . الف و ب) این ماده و جزو (I الف)

از ماده ۲۳ باید بدولت برسد) بمیزان يك يک هزار و چهار صد و چهلم ($\frac{1}{2440}$) مبالغ مزبوره افزوده خواهد گردید .

ب - هر گاه موقعی دولت تصور کرد باینکه دیگر طلا مبنای عمومی قیمت ها و معاملات نیست و طریق تأدیه های مذکور در فوق تضمینی را که منظور طرفین است برای دولت فراهم نمی نماید طرفین موافقت مینمایند که وضعیت تضمین مزبور را تغییر دهند و در صورت عدم حصول موافقت قضیه مطابق ماده ۲۲ بحکمیت ارجاع خواهد شد و شرایطی را که بساید جانشین تضمین مذکور گردد معین و تاریخ اجرای آنرا نیز معلوم خواهد نمود .

VI - هر گاه در پرداخت مبالغ لازم لتأدیه بدولت مطابق تاریخ های مقرر در این قرارداد اتفاقاً از ناحیه کمپانی تأخیر بعمل آید برای مدت تأخیر از قرار پنج درصد ۰.۵ درصد فرع وجوه مزبوره را کمپانی خواهد پرداخت .

ماده یازدهم

I - کمپانی برای مدت سی سال اول عملیات خود در ایران از پرداخت هر گونه مالیاتی که بِنفع دولت و ادارات محلی فعلاً برقرار و یا در آتیه وضع میشود معاف خواهد بود و در عوض مبالغ ذیل را بدولت تأدیه خواهد نمود :

الف - در مدت پانزده سال اول این قرارداد بتاریخ ۲۸ فوریه هر سال و برای اولین مرتبه در ۲۸ فوریه ۱۹۳۴ نه پنس بابت هر تن از شش میلیون تن (۶,۰۰۰,۰۰۰ تن) نفتی که بابت سنه گذشته مسیحی مشمول حق الامتیاز مذکور در جزو (I الف) از ماده (۱۰) میگردد و شش پنس بابت هر تن نفت اضافه بر رقم شش میلیون تن مذکور در فوق تأدیه خواهد نمود .

ب - کمپانی تأمین میکند مبالغی را که بر طبق جزوهای فوق الذکر تأدیه مینماید هیچوقت از مبلغ دو بیست و بیست و پنج هزار لیره استرلینگ (۲۲۵۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر نباشد .

ج - در مدت پانزده سال بعد يك شلینگ بابت هر تن از شش میلیون تن (۶,۰۰۰,۰۰۰ تن) نفتی که بابت سنه گذشته مسیحی مشمول حق الامتیاز مذکور در جزو (I الف) از ماده (۱۰) میگردد و نه پنس بابت هر تن نفت اضافه بر رقم شش میلیون تن مذکور در فوق تأدیه خواهد نمود .

د - کمپانی تضمین میکند مبالغی را که بر طبق جزو (ج) ماقبل تأدیه مینماید هیچوقت از سیصد هزار لیره استرلینگ (۳۰۰,۰۰۰ استرلینگ) کمتر نباشد .

II - قبل از سنه ۱۹۶۳ راجع بمیزان مبالغی که کمپانی در ازای معافیت کامل عملیات خود در ایران از پرداخت هر گونه مالیاتی بِنفع دولت و یا ادارات محلی در مدت

سی سال دوم که منتهی به سنه ۱۹۹۳ میشود باید بر داذ طرفین توافق نظر حاصل خواهند نمود .

ماده دوازدهم

الف - کمپانی راجع به عملیاتی که مطابق این قرارداد در ایران مینماید جمیع وسایل معمول و مناسب را برای تأمین صرفه جویی و استفاده کامل از عملیات خود و برای حفظ مخازن تحت الارضی نفت و برای استفاده از امتیاز خود بطرزیکه مطابق آخرین ترقیات علمی وقت باشد بکار خواهد برد .

ب - هرگاه در حوزة امتیاز غیر از نفت سایر مواد معدنی و بیشه ها و جنگلهای متعلق بدولت موجود باشد کمپانی نمیتواند آنها را بکار انداخته و استفاده نماید و یا مانع عملیات و استفاده دیگران بشود (مشروط بر اینکه مقررات جزو (ج) از ماده (۷) رعایت شود)

ولی در صورتیکه مواد معدنی بیشه و جنگلهای مذکور برای تجسس و استخراج نفت لازم باشد کمپانی حق استفاده از آنها را خواهد داشت .

ج - کلیه حفریاتی که منجر بکشف نفت نگشته و آب و یا مواد قیمتی دیگر در آن پیدا میشود باید برای دولت حفظ شود و فوراً کمپانی دولت را از کشفیات مزبور مطلع سازد و دولت هر چه زودتر ممکن باشد بکمپانی تمایل خود را نسبت بتصرف حفریات مزبور اعلام خواهد داشت و در صورت تصرف آنها دولت مراقبت خواهد کرد که مانع عملیات کمپانی نشود .

ماده سیزدهم

کمپانی تعهد مینماید که بخرج خود و در يك مدت مناسبی هر موقعی که نماینده دولت تقاضا میکند سوادهای صحیح از تمام طرحها و نقشه ها و رسم ها و سایر مدارك و اسناد راجع بوضعیت سطح الارضی و طبقات الارضی و حفر چاهها مربوط بحوزة امتیازیه که موجود دارد بوزارت مالیه بدهد .

بعلاوه در تمام مدت امتیاز کمپانی تمام اطلاعات مهم علمی و فنی را که از نتیجه عملیات خود در ایران بدست آورده بدولت ارسال خواهد داشت .
تمام اسناد و مدارك مزبوره را دولت بعنوان محرمانه تلقی خواهد نمود .

ماده چهاردهم

الف - دولت بمیل خود در هر موقع مناسبی حق خواهد داشت امر به تفتیش عملیات فنی کمپانی در ایران نموده و برای اجرای این مقصود از اهل خبره و متخصصین فنی مأمورین بگمارد .

ب - کمپانی تمام مدارک و اسناد مربوط با اطلاعات علمی و فنی و تمام مؤسسات و وسائل و آلات اندازه گرفتن استخراج نفت را در دست رس مامورین خبره و متخصصین دولت خواهد گذارد و بهلاوه مأمورین مزبور در تمام ادارات کمپانی و در تمام خاک ایران حق تحصیل هر گونه اطلاعی را خواهند داشت .

ماده پانزدهم

دولت حق تعیین یک نفر نماینده را خواهد داشت و نماینده مزبور (مأمور دولت شاهنشاهی) نامیده شده و اختیارات ذیل را خواهد داشت :

- ۱- اطلاعاتی را که در حدود حق صاحبان سهام کمپانی است از کمپانی تحصیل نماید.
- ۲ - در تمام جلسات هیئت مدیره و کمیته های آن و در تمام جلسات مجمع عمومی که برای مذاکره در مسائل راجع بروابط دولت و کمپانی تشکیل شده باشد حضور بهم رساند .
- ۳- کمیته را که کمپانی بقصد توزیع اعتبار مذکور در ماده (۱۶) و برای نظارت در تحصیل ایرانیان در لندن تشکیل میدهد بعنوان رسمی و باحق رأی قاطع ریاست نماید.
- ۴ - تقاضا نماید که جلسات مخصوص هیئت مدیره هر وقت که لازم بدانند برای مذاکره در مسائلی که دولت پیشنهاد مینماید تشکیل گردد جلسات مزبوره در مدت پانزده روز بعد از وصول تقاضای کتبی به منشی کمپانی تشکیل خواهد شد .

کمپانی بابت حقوق و سایر مخارج نماینده مزبور سالیانه دوهزار لیره استرلینگ بدولت خواهد پرداخت .

دولت کتباً کمپانی را از تعیین نماینده مزبور و یا جانشین او مطلع خواهد ساخت.

ماده شانزدهم

- I - طرفین تصدیق دارند و قبول مینمایند که اصلی که مدار اجرای این قرارداد میباشد آنست که در منافع طرفین حفظ حد اعلاى منتج بودن و صرفه جویی در اداره و عملیات کمپانی در ایران ضرورت عالی دارد .
- II - مسلم است که کمپانی صنعتگران و مستخدمین فنی و تجاری خود را باندازه که اشخاص ذی صلاحیت و باتجربه در ایران یافت شود از اتباع ایران انتخاب خواهد کرد و این نیز مسلم است که مستخدمین غیر فنی کمپانی منحصرأ از اتباع ایران خواهند بود .
- III - طرفین موافقت مینمایند در اینکه طرح عمومی مطالعه و تهیه نمایند که بر طبق آن هر سال و مرتبأ مستخدمین غیر ایرانی را تقلیل داده و بجای آنها بطور تصاعدی در کوتاه ترین مدت ممکن از اتباع ایرانی بگمارند .
- IV - کمپانی سالیانه مبلغ دوهزار لیره استرلینگ برای اینکه اتباع ایران در انگلستان علوم و فنون مربوط بصناعت نفت را فراگیرند تخصیص خواهد داد . اعتبار مذکور

بوسیله يك کمیته که مطابق ماده ۱۵ تشکیل میشود بمصرف خواهد رسید .

ماده هفدهم

کپانی تشکیلات و مخارج تأسیسات و تفتیش و اداره و وسائل صحی و صحت عمومی را مطابق جدید ترین طریقه حفظ الصحه معموله در ایران در تمام اراضی و ابنیه و مساکن اعضاء و عملجات خود که در حوزه امتیازیه کار میکنند بعهده میگیرد .

ماده هیجدهم

هروقت کپانی اسهام جدیدی برای عامه اشاعه میدهد باید دفاتر ثبت تقاضای اشتراك آنرا در همان موقع که در سایر نقاط شروع میشود در تهران نیز برقرار نماید .

ماده نوزدهم

کپانی برای احتیاجات داخلی ایران و از آنجمله احتیاجات دولت بنزین (Motor Spirit) و نفت لامپ (Kerosene) و مازوت (Fuel oil) که از نفت ایران حاصل میشود بر اساس ذیل خواهد فروخت :

الف - در اول ژوئن هر سال کپانی معدل قیمتهای (فوب) رومانی را راجع به بنزین و نفت لامپ و مازوت و معدل قیمت های (فوب) خلیج مکزیک را راجع به يك از مواد مذکوره نسبت به مدت دوازده ماه گذشته تا تاریخ ۳۰ آوریل معین خواهد کرد - نازلترین معدلهای مذکور اختیار و « اساس قیمت ها » برای سالی که از اول ژوئن شروع میگردد قرار داده میشود .

قیمت های اساسی بمنزله قیمت در تصفیه خانه تلقی میگردد .

ب - کپانی بنزین و نفت لامپ و مازوت را بترتیب ذیل خواهد فروخت :

۱ - بدولت برای احتیاجات اختصاصی خودش ولی نه برای فروش ب دیگران مطابق « قیمت های اساسی » مذکور در جزو (الف) فوق با تخفیف بیست و پنج در صد (۲۵ .)

۲ - سایر مصرف کنندگان مطابق همان (قیمت های اساسی) با تخفیف ده درصد (۱۰ .)

ج - کپانی حق دارد که قیمت های اساسی مذکور در جزء (الف) مخارج حقیقی حمل و نقل و توزیع و فروش و همچنین مالیات و عوارض موضوعه بر محصولات مزبور را بیفزاید .

د - دولت صادر کردن محصولات نفتی را که مطابق مقررات فوق کپانی فروخته است قدغن خواهد کرد .

ماده بیستم

I - (الف) در مدت ده سال آخر امتیاز و یادری فاصله دو سال پس از اطلاع

قبلی که راجع بترك امتیاز مطابق ماده ۲۵ داده میشود کمپانی جز بشرکت های تابع خود حق فروش یا انتقال يك یا چندین قسمت از اموال غیر منقول خود را که در ایران موجود است ندارد. در مدت های مذکور نیز کمپانی حق انتقال و خارج کردن هیچ قسمتی از اموال منقول خود را ندارد، مگر آنکه اشیاء مزبوره ازحیز انتفاع افزاده باشد. ب - در تمام مدت قبل از ده سال آخر امتیاز هیچ قطعه از اراضی را که کمپانی بجاناً از دولت تحصیل کرده است نمیتواند انتقال دهد و همچنین هیچیک از اموال منقول خود را نیز باستثنای آنچه غیر مفید و یا اینکه دیگر مورد احتیاج عملیات کمپانی در ایران نیست نمیتواند خارج نماید.

II در موقع ختم امتیاز خواه این ختم بواسطه انقضای عادی مدت و یا بهر نحو دیگری پیش آمد کرده باشد تمام دارائی کمپانی در ایران بطور سالم و قابل استفاده بدون هیچ مخارج و قیدی متعلق بدولت ایران میگردد.

III - جمله (تمام دارائی) مشتمل است بر تمام اراضی و ابنیه و کارخانه ها و ساختمانها و چاهها و سد های دریائی و راهها و لوله های حمل نفت و پلها و رشته تپهای فاضل آب و وسایل توزیع آب و ماشینها و مؤسسات و تجهیزات (از آنجمله آلات و ادوات ازهر قبیل و تمام وسائط نقلیه (مثلاً از قبیل اتومبیل و گاری و آتروپلان) و تمام اجناس انبار شده و سایر اشیائی که کمپانی در ایران برای اجرای این امتیاز از آن استفاده مینماید.

ماده بیست و یکم

طرفین متعاهدین اعلام میدارند که اجرای این قرارداد مبنی بر اصول متقابل حسن نیت و صداقت و تفسیر معقول و متناسب این قرارداد باشد. کمپانی صریحاً تعهد مینماید که در هر وقت و در هر موقع حقوق و امتیازات و منافع دولت را در نظر داشته و اقدام به هیچ عملی و یا خودداری از عملی که موجب زیان دولت باشد ننماید. این امتیاز را دولت لغو نخواهد کرد و مفاد مقررات آن در آتیه بوسیله هیچ قانون عمومی و خصوصی و یا هیچیک از دستورات و نظامات اداری و یا عملیات مقامات اجرائیه قابل تغییر نخواهد بود.

ماده بیست و دوم

الف - هر قبیل از اختلافات حاصله بین طرفین و مخصوصاً اختلافات ناشی از تعبیر مدلول این امتیاز نامه و حقوق و مسئولیت های مقرر در آن و همچنین هر اختلاف نظر در مواردی که بموجب این امتیاز نامه محتساج بتوافق نظر طرفین است بطریق حکمیت قسط و فصل خواهد شد.

ب - طرفی که تقاضای حکمیت میکند باید تقاضای خود را بطرف دیگر کتباً ابلاغ نماید. طرفین هر يك يك حکم معین نموده و حکمین قبل از شروع بحکمیت يك حکم

ثالثی انتخاب خواهند کرد — هر گاه حکمین نتوانند در ظرف دو ماه نسبت بتعیین حکم ثالث توافق نظر حاصل نمایند حکم مزبور را بتقاضای یکی از طرفین ، رئیس دیوان داوری دائمی بین المللی تعیین خواهد نمود - چنانچه رئیس دیوان داوری دائمی بین المللی از حیث ملیت و تابعیت مطابق جزو (ج) حائز شرایط لازمه برای تعیین حکم ثالث نباشد حکم ثالث بوسیله نایب رئیس دیوان مزبور معین خواهد شد .

ج — حکم ثالث باید ملت ایران یا انگلیس نباشد و بعلاوه ارتباط نزدیک نیز نه با ایران و نه با انگلیس از حیث تعلق بیکی از مستملکات یا ممالک تحت الحمايه و یا مستمرات و ممالک تحت قیمومیت و ممالکی که بوسیله یکی از مملکتین مذکور در فوق اداره و یا اشغال شده و یا مثل اینکه در خدمت یکی از ممالک مزبوره بوده و یا میباشد نداشته باشد .

د - اگر یکی از طرفین شصت روز بعد از وصول تقاضای حکمیت طرف مقابل حکم خود را معین نکرد و یا تعیین آنرا بطرف دیگر ابلاغ ننماید طرف مزبور حق خواهد داشت که از رئیس دیوان داوری دائمی بین المللی (یا از نایب رئیس در موردیکه مطابق قسمت اخیر جزو (ب) پیش بینی گردید) تقاضا نماید که يك حکم منفرد ذیصلاحیت مطابق مقررات مذکور در فوق تعیین کند و در اینصورت اختلاف موجود بوسیله حکم منفرد مزبور قطع و فصل خواهد گردید .

ه — اصول محاکمات در حکمیت مطابق همان اصولی خواهد بود که در موقع حکمیت در دیوان داوری دائمی بین المللی معمول و مجری است .
وقت و محل حکمیت را بر حسب مورد ، حکم ثالث یا حکم منفرد مذکور در جزو (د) معین خواهد کرد .

و — حکم حکمیت مستند بر اصول قضائی مذکور در ماده ۲۸ اساسنامه دیوان داوری دائمی بین المللی بوده و قابل تجدید نظر نخواهد بود .
ز — مخارج حکمیت بنحویکه در رأی حکمیت معین میشود تأدیه خواهد گردید .

ماده بیست و سوم

۱ — از برای تصفیه کلی تمام دعاوی گذشته دولت از هر قبیل تا تاریخ اجرای این قرار داد (باستثنای آنچه مربوط بمالیاتهای ایران است) کمپانی بشرح ذیل اقدام میکند .

الف — بفاصله سی روز از تاریخ مذکور مبلغ يك میلیون لیره استرلینك (۱,۰۰۰,۰۰۰) لیره استرلینك) خواهد پرداخت وبعلاوه .

ب — مبلغ لازم التأدیه بدولت را بابت عمل کرد سنوات ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ بر مبنای مذکور در ماده ۱۰ این قرارداد نه مطابق اساس امتیاز داری پس از وضع دویست- هزار لیره استرلینك (۲۰۰,۰۰۰) لیره استرلینك) که برسم مساعده در ظرف سنه ۱۹۳۲

بابت حق الامتیاز پرداخته و یکصد و سیزده هزار و چهار صد و سه لیره و سه شلینگ و ده پنس (۱۰-۳-۴۰۳، ۱۱۳ لیره) که باختیار دولت قبلا و دیعه گذارده شده تصفیه و تأدیه خواهد کرد.

۲- در همان مدت مذکور در فوق در مقابل دعاوی دولت بابت مالیات گذشته از تاریخ ۲۱ مارس ۱۹۳۰ الی ۳۱ دسامبر ۱۹۳۲ کمپانی مبلغی برحسب مبنای مذکور در جزو (الف) از بند (۱) ماده ۱۱ محاسبه و بدون رعایت تضمین مذکور در جزو (ب) از بند مزبور بدولت تأدیه خواهد نمود.

ماده بیست و چهارم

هرگاه بمناسبت الغای امتیاز داری نسبت بقرارداد های اجاره که قبل از اول دسامبر ۱۹۳۲ تا اندازه که امتیاز مزبور اجازه میداده است منعقد گردیده اختلافاتی بین کمپانی و افراد تولید گردد اختلافات مزبوره مطابق قواعد تفسیریه ذیل فیصله خواهد یافت.

الف - اگر قرارداد برحسب مدلول خود در آخر امتیاز داری باید خاتمه یابد تا تاریخ ۲۸ مه ۱۹۶۱ باوجود الغای امتیاز مزبور باعتبار خود باقی خواهد ماند
ب - هرگاه در قرارداد پیش بینی شده باشد که علاوه بر اعتبار آن در مدت امتیاز داری در صورت تجدید امتیاز قرارداد مزبور نیز تجدید میشود اعتبار آن تا تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۳ باقی خواهد ماند.

ماده بیست و پنجم

در آخر هر سال مسیعی کمپانی حق خواهد داشت که این امتیاز را ترك نماید مشروط بر اینکه دو سال قبل از آن دولت را از نیت خود کتبا مطلع ساخته باشد در خاتمه مدت فوق الذکر دارائی کمپانی در ایران (بطوریکه در قسمت ۳ ماده ۲۰ تصریح شده) مجاناً و بدون هیچ قیدی بطور سالم و قابل استفاده ملك دولت خواهد شد و کمپانی در آتیه از هر گونه تعهدی بری خواهد بود چنانچه نسبت به تعهدات طرفین مربوط به قبل از انقضای مدت مذکور در فوق اختلافاتی حاصل شود بطریق حکمیت مذکور در ماده ۲۲ قطع و فصل خواهد شد

ماده بیست و ششم

قبل از تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۳ این امتیاز نمیتواند خاتمه پیدا کند مگر در صورتیکه کمپانی مطابق ماده ۲۵ آنرا ترك کند و یا آنکه محکمه حکمیت بسراثر ارتکاب تخلفی از طرف کمپانی نسبت باجرای مقررات این قرار داد ابطال آنرا اعلام بدارد

تخلف بمعنی مذکور در فوق منحصر بموارد ذیل است:

الف - هرگاه مبلغی که بر حسب رأی محکمه حکمیت باید بدولت پرداخته شود تا یکماه بعد از تاریخ صدور رأی تأدیه نگردد .

ب - هرگاه تصمیم بر انحلال اختیاری و یا اجباری کمپانی گرفته شود در مورد سایر تخلفاتی که نسبت بمقررات این قرار داد از هر يك از طرفین ناشی شود محکمه حکمیت درجه مسئولیتها و اثرات مترتبه بر آنها تعیین خواهد نمود. هر نوع انتقال امتیاز مشروط بتصویب دولت خواهد بود .

ماده بیست و هفتم

این قرار داد پس از تصویب مجلس و توشیح آن از طرف اعلیحضرت همایونی قابل اجرا میگردد . در تاریخ ۲۹ آوریل ۱۹۳۳ این قرارداد در طهران منعقد گردید این امتیاز که مشتمل بر بیست و هفت ماده است در جلسه هفتم خرداد ماه

یکهزار و سیصد و دوازده شمسی بتصویب مجلس شورای ملی رسید .
رئیس مجلس شورای ملی - دادگر

قانون
ممنوعیت دولت از مذاکره و عقد قرارداد
راجع با امتیاز نفت با خارجی ها
ممنوب ۱۱ آذرماه ۱۳۲۳

ماده اول - هیچ نخست وزیر و وزیر و اشخاصی که کفالت از مقام آنها و یا معاونت میکنند نمیتوانند راجع به امتیاز نفت با هیچ یک از نمایندگان رسمی و غیر رسمی دول مجاور و غیر مجاور و یا نمایندگان شرکت های نفت و هر کس غیر از اینها مذاکراتی که صورت رسمی و اثر قانونی دارد بکنند و یا اینکه قراردادی امضاء نمایند .

ماده دوم - نخست وزیر - و وزیران میتوانند برای فروش نفت و طرزی که دولت ایران معادن نفت خود را استخراج و اداره میکند مذاکره نمایند و از جریان مذاکرات باید مجلس شورای ملی را مستحضر نمایند .

ماده سوم - متخلفین از ماده اول به حبس مجرد از سه تا هشت سال و انفصال دائم از خدمات دولتی ، محکوم خواهند شد .

این قانون که مشتمل بر سه ماده است در جلسه یازدهم آذرماه یک هزار و سیصد و بیست و سه بتصویب مجلس شورای ملی رسید .

رئیس مجلس شورای ملی - محمد نایق طباطبائی

تعمیم قانونی
 دائره به بی اثر بودن موافقتنامه مورخ ۱۵
 فروردین ۲۵ راجع با ایجاد شرکت
 مختلط نفت ایران و شوروی مصوب
 ۳۰ مهرماه ۱۳۳۰

ماده واحده - الف - نظر باینکه آقای نخست وزیر با حسن نیت و در نتیجه استنباط از مفاد ماده دوم قانون یازدهم آذرماه ۱۳۲۳ اقدام بمذاکره و تنظیم موافقتنامه مورخ پانزدهم فروردین ماه ۱۳۲۵ در باب ایجاد شرکت مختلط نفت ایران و شوروی نموده اند و نظر باینکه مجلس شورای ملی ایران استنباط مزبور را منطبق با مدلول و مفهوم واقعی قانون سابق الذکر تشخیص نمیدهد مذاکرات و موافقتنامه فوق را بلا اثر و کان لم یکن میدانند - ماده سوم ابلاغیه مورخه ۱۵ فروردین ۱۳۲۵ کان لم یکن میباشد .

ب - دولت باید موجبات تفحص فنی و علمی را بمنظور اکتشاف معادن نفت فراهم آورده و در ظرف مدت پنجسال نقشه های کامل فنی و علمی مناطق نفت خیز کشور را ترسیم و تهیه نماید تا مجلس شورای ملی با استحضار و اطلاع کامل از وجود نفت به میزان کافی بتواند ترتیب بهره برداری بازرگانی از این ثروت ملی را بوسیله تصویب

قوانین لازم تعیین کند .

ج - واگذاری هرگونه امتیاز استخراج نفت کشور و مشتقات آن بخارجیها و ایجاد هر نوع شرکت برای این منظور که خارجیها در آن بوجهی از وجوه سهام باشند مطلقاً ممنوع است .

د - در صورتیکه بعد از تفحصات فنی مذکور در بند (ب) وجود نفت بمقدار قابل استفاده بازرگانی در نواحی شمال ایران مسلم گردد دولت مجاز است در باب فروش محصولات آن به اتحاد جماهیر شوروی با آن دولت وارد مذاکره شود و نتیجه را با اطلاع مجلس شورای ملی برساند .

ه - دولت مکلف است در کلیه مواردی که حقوق ملت ایران نسبت بمنافع ثروت کشور اعم از منابع زیرزمینی و غیر آن مورد تضییع واقع شده است بخصوص راجع به نفت جنوب بمنظور استیفای حقوق ملی مذاکرات و اقدامات لازمه را بعمل آورد و مجلس شورای ملی را از نتیجه آن مطلع سازد .

تصمیم بالا در جلسه شب پنجشنبه سی ام مهرماه یکهزار و سیصد و بیست و شش مجلس شورای ملی اتخاذ شده است .

رئیس مجلس شورای ملی - رضا حکمت

لازمه الحاقی گلشایان - کس
تاریخ ۲۶ تیر ماه ۱۳۲۸
دوره یازدهم قانونگذاری

مجلس شورای ملی

در اجرای قانون سی ام مهر ماه ۱۳۲۶ و در نتیجه مذاکرات مفصلی که در ظرف هشت ماه اخیر بین دولت شاهنشاهی و شرکت نفت انگلیس و ایران بعمل آمده موافقتی نسبت به تغییرات بعضی از مواد امتیازنامه بین دولت شاهنشاهی و شرکت مزبور حاصل گردیده و اینک متن موافقتنامه که بصورت الحاقی ضمیمه قرارداد اصلی خواهد بود بضمیمه ماده واحده زیر بقید يك فوریت برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی میگردد :

ماده واحده - مجلس شورای ملی قرارداد الحاقی را که مشتمل بر یازده ماده است و جزء قانون اعطاء امتیاز نفت بشرکت نفت ایران و انگلیس محدود می باشد تصویب و بدولت اجازه مبادله آنرا میدهد .

وزیر دارائی
گلشایان

نصرت وزیر
محمد ساعد

قرارداد الحاقی بین دولت شاهنشاهی
ایران و کمپانی نفت انگلیس و ایران
محدود - تهران مورخه ۱۷ ژوئیه ۱۹۴۹
برابر با ۲۶ ماه تیرماه ۱۳۲۸

نظر بقرارداد (که در این قرارداد قرارداد اصلی نامیده میشود) منعقد در تاریخ ۲۹ آوریل ۱۹۳۳ بین دولت شاهنشاهی ایران از یکطرف و کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود از طرف دیگر که بموجب آن امتیازی برای تنظیم روابط بین طرفین مذکور در فوق برقرار گردیده است و نظر باینکه متعاقب مذاکرات کامل و دوستانه دولت و کمپانی موافقت نموده اند که بملاحظه تغییراتی که در نتیجه جنگ جهانی ۱۹۳۹ - ۱۹۴۵ در اوضاع اقتصادی حادث شده مزایای مالی که طبق قرارداد اصلی بدولت تعلق میگردد بایستی به میزان و به ترتیب آتی الذکر افزایش یابد .

و نظر باینکه طرفین برای تأمین این منظور موافقت نموده اند که قرارداد الحاقی منعقد نمایند علیهذا بین دولت شاهنشاهی ایران و کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود بشرح زیر موافقت میشود :

۱- این قرارداد قرارداد الحاقی است و جزء لاینفک قرارداد اصلی محسوب می‌شود .

۲- هر عبارتی که در این قرارداد استعمال می‌شود و در قرارداد اصلی تعریف آن عبارت بعمل آمده است همان معنی مصطلحه در قرارداد اصلی را خواهد داشت باستثنای کلیه عبارات مستمله در قرارداد اصلی به عنوان پرس و پرسان و دولت شاهنشاهی پرس و کمپانی انگلیس و پرسان محدود که از لحاظ این قرارداد منظور از عبارات مزبور به ترتیب ایران - ایرانی - دولت شاهنشاهی ایران - کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود خواهد بود و همچنین دیوان داوری دائمی بین المللی ذکر شده است منظور از آن دیوان دادگستری بین المللی می باشد که از طرف ملل متحد تأسیس شده است .

۳- الف - برای سال مسیحی که به ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ منتهی گردیده و از آن به بعد میزان حق الامتیاز سالیانه که بموجب جزء (۱-الف) ماده ۱۰ قرارداد اصلی بدولت تعلق میگیرد از چهار شلینگ به شش شلینگ برای هر تن نفتی که برای مصرف داخلی در ایران بفروش برسد و یا از ایران صادر شود ترقی داده خواهد شد .

ب- در اجرای تغییر مقرر در بند الف ماده ۳ این قرارداد بطور عطف بما سبق که شامل سال مسیحی منتهی به ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ میگردد و با منظور داشتن مقررات جزء (۷-الف) ماده ۱۰ قرارداد اصلی کمپانی در ظرف سی روز از تاریخ اجرای این قرارداد مبلغ سه میلیون و سیصد و شصت و چهار هزار و چهارصد و پنجاه و نه لیره استرلینگ (۳۳۶۴۴۵۹ لیره استرلینگ) بدولت خواهد پرداخت .

۴- الف - برای اینکه استفاده بیشتر و مطمئن تر و فوری تر نسبت با آنچه در جزء (۱) ب و جزء (۳) الف ماده ۱۰ قرارداد اصلی پیش بینی شده عاید دولت گردد کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود از محل وجوهی که بحساب «ذخیره عمومی» میگذارد برای هر دوره مالی که حسابهای کمپانی برای آن دوره تنظیم میگردد (شروع آن از دوره مالی خواهد بود که به ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ ختم گردید) مبلغی معادل ۲۰ درصد از رقمی را بدولت خواهد پرداخت که از افزایش مبلغ منظور بحساب «ذخیره عمومی» (طبق حسابهای منتشره دوره مالی مربوطه) متناسب موجود بین بیست شلینگ و تقاضی بیست شلینگ و نرخ استاندارد مالیات بر درآمد انگلستان در تاریخ مربوطه حاصل میگردد .

تاریخ مربوطه عبارت خواهد بود از تاریخ آخرین توزیع سود بدارندگان سهام عادی بابت دوره مالی مورد بحث یا در صورتیکه چنین توزیعی درین نباشد عبارت خواهد بود از تاریخ یکماه بعد از تاریخ مجمع عمومی که حسابهای مورد بحث در آن مطرح شده باشد .

برای اجرای اصل معینه در بند الف فوق مثالهای بین طرفین این قرارداد مورد موافقت قرار گرفته و در ضمیمه این قرارداد درج گردیده است .

ب- چنانکه بابت هر دوره مالی که برای آن حسابهای کمپانی نفت انگلیس و ایران محدود (از تاریخ دوره مالی منتهی به ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ بعد) تنظیم شده جمع مبلغی

که کمپانی باید طبق بندالف ماده ۴ قرارداد فعلی و جزء (ب) ماده ۱۰ قرارداد اصلی بدولت پردازد احیاناً از چهار میلیون لیره استرلینگ (۴۰۰۰۰۰۰ لیره استرلینگ) کمتر بشود کمپانی مابه‌التفاوت جمع مبلغ مزبور و چهار میلیون لیره استرلینگ (۴۰۰۰۰۰۰ لیره استرلینگ) را بدولت خواهد پرداخت .

معهدنا مقرر است که چنانکه در طی یکی از دوره های مالی مذکور کمپانی بر اثر حوادثی که خارج از اختیار او باشد نتواند نفت از ایران صادر نماید از میزان مبلغی که کمپانی باید بابت چنین دوره طبق مقررات سابق الذکر جزء (ب فرعی) قرارداد فعلی به دولت پردازد باید مبلغی کسر گردد که نسبت آن با میزان مبلغ سابق الذکر همان نسبتی را دارا باشد که بین مدت این تعطیل و دوره مالی مذکور وجود دارد .

ج - کلیه مبالغ لازم‌التأدیة بدولت ایران بابت هر دوره مالی طبق بند الف و بند ب ماده ۴ این قرارداد در تاریخ مربوطه آن دوره مالی پرداخته خواهد شد .

د - مقررات جزء (۵) ماده ۱۰ قرارداد اصلی در مورد هیچیک از وجوهی که کمپانی طبق بند الف و یا بند ب ماده ۴ این قرارداد بدولت پرداخته قابل‌اجراء نمیشد
 ۵ - الف - نسبت بمبلغ چهارده میلیون لیره استرلینگ (۱۴,۰۰۰,۰۰۰ لیره استرلینگ) که در ترانزنامه کمپانی نفت انگلیس و ایران بتاريخ ۳۱ دسامبر ۱۹۴۷ بعنوان تشکیل «ذخیره عمومی» کمپانی مزبور منظور شده است کمپانی در ظرف سی روز از تاریخ اجرای این قرارداد مبلغ پنج میلیون و نود هزار و نهصد و نه لیره استرلینگ (۵,۰۹۰,۹۰۹ لیره استرلینگ) بدولت خواهد پرداخت .

ب - مقررات جزء (۵) ماده ۱۰ قرارداد اصلی در مورد پرداختی که کمپانی باید طبق بند الف ماده ۴ فعلی بعمل آورد قابل‌اجراء نمیشد .

۶ - وجوهی که کمپانی باید بموجب ۴ و ۱۵ این قرارداد پردازد بجای مبالغ زیر پرداخته شده و قائم مقام آنها خواهد بود .

۱ - هر پرداخت بدون طبق جزء (I-ب) ماده ۱۰ قرارداد اصلی بابت هر گونه توزیع مربوطه به «ذخیره عمومی» کمپانی .

۲ - هر مبلغی که طبق جزء (III - الف) ماده ۱۰ قرارداد اصلی در انقضای امتیاز و یا در صورت ترك آن از طرف کمپانی طبق ماده ۲۵ قرارداد اصلی ممکن بود. بابت «ذخیره عمومی» از طرف کمپانی بدولت لازم‌التأدیة گردد .

۷ - الف - برای سال مسیحی منتهی به ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ و سنوات بعدی نرخ مبالغی که کمپانی باید طبق جزء (I-ج) ماده ۱۱ قرارداد اصلی بدولت پردازد و مربوط است بوجوه لازم‌التأدیة بابت مازاد ۶/۰۰۰/۰۰۰ تن از نه پنس به يك شلینگ ترقی داده خواهد شد .

ب - بمنظور اجرای تغییری که در بند الف ماده ۷ این قرارداد تصریح شده بطور عطف بمسابق که شامل سال مسیحی منتهی ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ میگردد و با رعایت

مقررات بند ۷ ماده ۱۰ قرار داد اصلی کمیانی در ظرف سی روز از تاریخ اجرای این قرار داد مبلغ سیصد و دوازده هزار و نهمصد لیره استرلینک (۳۱۲۹۰۰ لیره استرلینک) بدولت خواهد پرداخت

۸ - الف - در آخر بند الف ماده ۱۹ قرار داد اصلی عبارت زیر اضافه خواهد شد . هر گاه موقعی یکی از طرفین تصور نماید که قیمت‌های رومانی و باقیمت‌های خلیج مکزیک دیگر مبنای مناسبی برای تعیین «قیمت‌های اساسی» نمیباشد قیمت‌های اساسی با توافق طرفین و در صورت عدم توافق طبق ماده ۲۲ از طریق حکمیت تعیین خواهد شد «قیمت‌های اساسی» که باین نحو تعیین میگردد بوسیله موافقتی که با تبادل نامه بین دولت (که صلاحیت لازم برای موافقت مزبور دارد) و کمپانی بعمل خواهد آمد برای طرفین لازم‌الرعایه خواهد بود .

ب - از تاریخ اول ژوئن ۱۹۲۹ بهائی که کمپانی بنزین و نفت و مازوت محصول نفت ایران را بمصرف کنندگان غیر از دولت برای مصرف داخلی ایران خواهد فروخت عبارت خواهد بود از «قیمت‌های اساسی» با کسریست و پنج درصد (۰/۲۵) بجای کسرده در صد (۰/۱۰) که در بند (ب) ماده ۱۹ قرار داد اصلی پیش بینی شده است .

ماده ۹ - در مقابل پرداخت مبالغ مزبور از طرف کمپانی دولت و کمپانی موافقت مینمایند که کلیه تعهداتی که یکی از آنها تا تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۴۸ نسبت بدیگری در مورد بند (الف) و بند (ب) ماده ۱۰ و نسبت بماده ۱۱ قرار داد اصلی و همچنین آنچه مربوط به «ذخیره عمومی» میباشد کاملاً انجام یافته است

ماده ۱۰ - بارعایت مقررات این قرار داد مقررات قرارداد اصلی در کمال قوت و اعتبار خود باقی خواهد ماند

ماده ۱۱ - این قرار داد بعد از تصویب مجلس شورای ملی و از تاریخ صحه ملوکانه بموقع اجراء گذاشته خواهد شد دولت متعهد میشود که این قرار داد را هر چه زودتر ممکن شود برای تصویب مجلس شورای ملی تقدیم دارد .

تهران بتاريخ ۱۷ ژوئیه ۱۹۴۹ - ۲۶ تیر ماه ۱۳۲۸

از طرف کمپانی نفت ایران و انگلیس محدود

از طرف دولت شاهنشاهی ایران

در تاریخ پنجم تیر ماه ۱۳۲۹ از
طرف مجلس شورای ملی کمیسیونی
بنام کمیسیون مخصوص نفت از نمایندگان
مجلس شورای ملی برای تهیه طرحی جهت
استیفای حقوق ملت ایران و مطالعه در
لایحه الحاقی گس گلشائیان انتخاب شد
و پس از خواستن پرونده های مربوط
از وزارت دارائی و مطالعه آنها در
۲۵ جلسه کمیسیون در تاریخ ۲۲ اسفند
۱۳۲۹ گزارش ملی شدن صنعت نفت
به مجلس شورای ملی تقدیم شد.

(در ۲۲ اسفند ماه از کمیسیون نفت
مجلس شورای ملی گزارشی: بر به مجلس
شورای ملی ارسال گردید)

مجلس مقدس شورای ملی

کمیسیون مخصوص نفت که طبق تصمیم قانونی در جلسه پنجشنبه ۲۴ اسفند ۱۳۲۹ از طرف مجلس شورای ملی اتخاذ شده است منبأ یاد آوری بعرض مجلس شورای ملی میرساند:

تصدیهیم قانونی

مجلس شورای ملی با تأیید و تصویب گزارش کمیسیون دائر بر اینکه (لایحه ساعد گس) کافی برای استیفای حقوق ایران نیست بمنظور اجرای قانون مهرماه ۱۳۲۶ بآن کمیسیون مأموریت میدهد که با توجه پیشنهادات آقایان نمایندگان در ظرف دو ماه گزارشی مبنی بر تعیین وظیفه و رویه دولت تهیه و برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم نماید. آقایان نمایندگان میتوانند در ظرف دو هفته هر گونه پیشنهادی که دارند به

کمیسیون تقدیم نمایند . »

از تاریخ نهم بهمن ماه ۱۳۲۹ الی تاریخ پنجشنبه ۱۷ اسفند ماه ۱۳۲۹ دوازده جلسه تشکیل داده و غالب جلسات طولانی و در جلسه چند ساعت مشغول مطالعه جوانب و اطراف موضوع بود و از لحاظ سیاسی و اقتصادی و قضائی و غیره مدافه کامل بعمل آورده که عیناً چگونگی مذاکرات در صورت جلسات منعکس است

بالاخره در روز پنجشنبه ۱۷ اسفند ۱۳۲۹ کمیسیون باتفاق آراء تصمیم ذیل را اتخاذ و اینک گزارش آن تقدیم مجلس شورای ملی میگردد .

مجلس شورای ملی . نظر باینکه ضمن پیشنهادات واصله بکمیسیون نفت پیشنهاد ملی شدن صنعت نفت در سراسر کشور مورد توجه و قبول کمیسیون قرار گرفته و از آنجایی که وقت کافی برای مطالعه در اطراف اجرای این اصل باقی نیست کمیسیون مخصوص نفت از مجلس شورای ملی تقاضای دو ماه تمدید مینماید .

دکتر محمد مصدق — جمال امامی — دکتر شایگان — صالح — بهبهانی —
حائری زاده — گنجه — حسین مکی — سرتیپ زاده — پالیزی — دکتر علوی — فشقائی —
ناصر ذوالفقاری — دکتر کاسمی — دکتر هدایتی — فقیه زاده — عامری — فرامرزی .

بنا بر این ماده واحده ذیل را برای تصویب تقدیم مجلس شورای ملی مینماید .
ماده واحده — مجلس شورای ملی تصمیم مورخ ۱۷/۱۲/۱۳۲۹ کمیسیون مخصوص نفت را تأیید و با تمدید مدت موافقت مینماید .

مدیر کمیسیون معروس نفت — حسین مکی

(از طرف سفیر کبیر انگلستان این
 یادداشت روز ۲۳ اسفند ۱۳۲۹ آقای
 علاء نخست وزیر وقت تسلیم شد)

چنانچه خاطر آنجناب آگاهست دولت شاهنشاهی انگلستان اهمیت خاصی برای روابط دوستانه و حسن اعتماد در کلیه امور بین ملت و دولت ایران و دولت انگلستان قائل است و دولت پادشاهی انگلستان باعلاقه دوستانه ناظر طرحهای دولت شاهنشاهی بمنظور اصلاحات اداری و تأمین بهبود سطح زندگی ملت ایران بوده است و از همین لحاظ دولت پادشاهی انگلستان عقد قرارداد ۱۹۴۹ را بین دولت شاهنشاهی و شرکت نفت انگلیس و ایران بمنظور افزایش پرداختهای سالیانه شرکت بدولت ایران با رعایت خاطر در نظر میگرفت زیرا این قرارداد نسبت بهر تن نفت در آمد بیشتر از آنچه عاید هر دولت دیگری در خاور میانه میشود برای دولت ایران تأمین مینمود و دولت شاهنشاهی ایران را قادر با اجرای طرحهای خود میکرد .

اسباب تأسف دولت شاهنشاهی انگلستان گردید وقتی دید که دولت شاهنشاهی

ایران نمیتواند این قرارداد را در نتیجه اشکالاتیکه در تصویب آن از طرف مجلس پیش آمد بمورد اجرا درآورد ولی در عین حال چنانچه آن جناب اطلاع دارند دولت پادشاهی انگلستان مدتی در این فکر بوده که از چه راهی میتوان بدولت شاهنشاهی ایران در مشکلات اقتصادی ناشیه از عدم اجرای این قرارداد کمک نماید .

بنا بر این برای دولت پادشاهی انگلستان مایه خوشوقتی بود وقتی اطلاع حاصل کرد که شرکت نفت انگلیس و ایران اخیراً داوطلبانه و علی رغم استرداد پیمان الحاقی از مجلس پیشنهاد کرده است که حق الامتیاز سالیانه دولت شاهنشاهی ایران را افزایش دهد که در نتیجه پرداخت کل شرکت در سال ۱۹۵۱ در حدود بیست و هشت میلیون و نیم لیره ترقی مینماید این مبلغ افزایش قابل ملاحظه ای است بر مبلغ پرداختی شرکت که دولت شاهنشاهی ایران طبق پیمان ۱۹۳۳ برای همان سال میبایستی دریافت نماید دولت شاهنشاهی ایران این پیشنهاد را قبول کرد و قسط اول آنهم پرداخت شد .

دولت پادشاهی انگلستان نمیتواند نسبت بامور شرکت نفت انگلیس و ایران که يك مؤسسه مهم انگلیسی و حتی بین المللی است بی علاقه بماند و بنا بر این دولت پادشاهی انگلستان بانگرانی اطلاع حاصل کرده که کمیسیون نفت مجلس در نظر گرفته است این مؤسسه را قبل از پایان مدت امتیاز شرکت ملی کند .

۱ - در باب ملی کردن نفت ملاحظاتی باید رعایت شود که دولت پادشاهی انگلستان توجه فوری دولت شاهنشاهی ایران را بدان جلب میکنند در وهله اول باید تفاوتی بین اصل ملی کردن و سلب مالکیت خصوصی از شرکتی که بر اساس تضمین يك پیمانیکه با مذاکرات آزاد منعقد گردیده و تا سال ۱۹۹۳ معتبر است و باطمینان این تضمین با کمال حسن نیت مبالغ در پیشرفت این صنعت خرج کرده است قائل شد .

۲ - بدولت پادشاهی انگلستان توصیه شده است که بر طبق قرار دادی که شرکت نفت انگلیس و ایران در دست دارند با تصمیم ملی کردن نفت نمیتوان به عملیات شرکت خاتمه داد .

۳ - طبق ماده ۲۲ این قرارداد دولت پادشاهی ایران و شرکت نفت انگلیس و ایران موافقت کرده اند که در صورت بروز اختلاف اگر ارجاع آن بحکمیت صلاح دیده شود این اختلاف را برئیس یا نایب رئیس دیوان داوری بین المللی برای تعیین يك نفر حکم و یا سر حکم مراجعه کنند این ماده بر طبق نامه های مشابهی که از طرف دولت پادشاهی انگلستان و دولت شاهنشاهی ایران در هفدهم اوت ۱۹۳۳ بدیور دیوان بین المللی ارسال گردید رعایت گردید .

۴ - چنانچه دولت شاهنشاهی ایران مسبوق است شرکت خود را حاضر کرده است در باب قرارداد جدیدی بر اساس تقسیم متساوی منافع داخل مذاکره گردد ولی شرکت نمیتواند چنین پیشنهادی را بفرکر خود راه دهد تا مطمئن نگردد که قراردادی که در دست دارد تا اقضای مدت در اعتبار خود باقی خواهد بود .

دولت پادشاهی انگلستان باید اظهار تأسف کند از اینکه اطلاعات کافی و صحیح در باره عملیات شرکت و مقاصد آن در اختیار افکار عمومی گذاشته نشده است .

حقیقت اینست که بطوریکه دولت اینجانب اطلاع دارد شرکت هیچ منظوری جز داد و ستد قانونی با دولت ایران ندارد دولت پادشاهی انگلستان بنوبه خود از ابتکار شرکت که در سال ۱۹۴۸ پیشنهاد کرد حق الامتیاز و سایر مزایای ایرانرا افزایش دهد تقدیر نمود ولی متأسفانه مزایای قراردادی که بر پایه این پیشنهاد منعقد گردیده هیچگاه با افکار عمومی ایران توضیح داده نشد . مجلس هم در باره آن بحث کافی نکرد و مذاکرات مجلس در باره نفت متوجه خارج از حدود این قرارداد بود .

چنین تصور شد که قرارداد الحاقی دلالت بر تمدید پیمان سال ۱۹۳۳ دارد و یا تسهلاتی بردولت شاهنشاهی ایران تحمیل میکند در صورتیکه چنانچه آن جناب اطلاع دارند حقیقت این نبود این قرارداد الحاقی حاوی منافع قابل ملاحظه ای برای ایران باشد و بهیچوجه تأثیری چه در مدت قرارداد ۱۹۳۳ و چه در اعتبار آن نداشت . صرف نظر از عدم قدردانی که تاکنون از مقاصد شرکت نفت انگلیس و ایران نسبت بدولت شاهنشاهی ایران و ملت ایران ابراز گردیده دولت پادشاهی انگلستان با جلب توجه دولت آنجناب باین نکات مشروحه میل دارد عقیده ثابت خود را باینکه همکاری مدام شرکت نفت بادولت ایران بصلاح دولت و ملت ایران است ابراز دارد ودولت پادشاهی انگلستان امیدوار است دارد که مذاکرات آیند در باب نفت بر پایه عادلانه و با روح مودت انجام خواهد گرفت .

این گزارش به شرح زیر بود: ۲۴ اسفند ۱۳۲۹ در مجلس (در ایامی تصویب و به مجلس متاخره دادند)

نظر باینکه ضمن پیشنهادات واصله بکمیسیون نفت پیشنهاد ملی شدن صنعت نفت در سراسر کشور مورد توجه و قبول کمیسیون قرار گرفته و از آنجائیکه وقت کافی برای مطالعه در اطراف اجرای این اصلی باقی نیست کمیسیون مخصوص نفت از مجلس شورای ملی تقاضای دو ماه تمدید می نماید .

ماده واحد - مجلس شورای ملی تصمیم مورخ ۱۷ اسفند ماه ۱۳۲۹ کمیسیون مخصوص نفت را تأیید و با تمدید مدت موافقت مینماید .

تبصره ۱ - کمیسیون نفت مجاز است از کارشناسان داخلی و خارجی در صورت لزوم دعوت نماید و مورد استفاده قرار دهد .

تبصره ۲ - آقایان نمایندگان حق دارند تا پانزده روز بعد از تشکیل کمیسیون حق حضور داشته باشند .

این قانون که مشتمل بر یکماده و دو تبصره و تصمیم متخذه کمیسیون نفت می باشد در جلسه بیست و چهارم اسفند ماه یکهزار و سیصد و بیست و نه بتصویب مجلس شورای ملی رسید .

و عین آن در مجلس سنا در ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ تصویب گردید

- (دینت وزیران لغو تاریخ ۱۷ اردیبهشت ۱۳۰۱)
 (متن اعلامیه رسمی حکومت نظامی
 طهران را ملغی نمود)

اخیرا حدوث وقایع چندی در مرکز برخی شهرستانها تشویش خاطر اهالی را فراهم آورده و اضطراب و نگرانی ناشیه از اتفاقات مذکور سبب شد که دولت حکومت نظامی را اعلام نماید اینک که بحمدالله تا درجه ای رفع نگرانی شده و اوضاع قرین امنیت است دولت بقای حکومت نظامی را در مرکز غیر لازم تشخیص داده و از تاریخ هیجدهم فروردین ماه ۱۳۳۰ مقررات حکومت نظامی در تهران و حومه لغو میشود باید خاطر هموطنان گرامی مستحضر باشد که اقدامات دولت همواره معطوف ایجاد آسایش و حفظ امنیت در تمام کشور است و همانطور که هیئت دولت بانهایت حسن نیت در این زمینه مساعی لازمه را بکار میبرد انتظار دارد که عموم طبقات نیز بوظیفه خود عمل کرده از هرگونه اقدام و رویه که ممکن است امنیت و آسایش عمومی را مختل نماید خود داری نمایند اینجانب از قاطبه هموطنان عزیز تقاضا دارم باکمال صمیمیت

۴۰
و روح یگانگی این وظیفه ملی را همواره مطمح نظر قرار داده و در حفظ امنیت از همکاری صادقانه دریغ نفرمایند.

مسئله افرادی که برخلاف منظور دولت و علی‌رغم نیت عموم مردم اقدام باخلال نظم و آسایش در هر نقطه از کشور نمایند بوسیله قوای انتظامی و طبق قوانین موجود مورد تعقیب قرار گرفته و بسختی مجازات خواهند شد

بکلیه نیروی تأمینیه دستورات اکید صادر شده است که ضمن انجام وظایف مرجوعه با قاطبه اهالی کشور نهایت حسن سلوک را مرعی داشته در احترام اشخاص و رعایت قوانین و مقررات کمال اهتمام را بعمل بیاورند از آنجائی که نتیجه امنیت و انتظامات مستقیماً عاید عموم افراد مملکت میشود و کلیه اشخاص از وجود نظم و آسایش بهره مند میگردند بدیهی است فرد فرد آنان نیز باید در راه حفظ امنیت و آسایش و کمک بمأمورین انتظامی و قوای تأمینیه از هر گونه مساعدتهای ممکنه مضایقه نمایند.

همچنین از معرفی عوامل فساد بمأمورین انتظامی خود داری نکرده شرکت مؤثر خود را در نظم و آسایش مردم عملاً ثابت نمایند

نخست وزیر حسین علاء

روز ۱۸ فروردین ماه یادداشت زیر در جواب
یادداشت دولت انگلستان با آقای منور کپور
آن کشور در تهران تسلیم شد

- وصول یادداشت شماره ۳۰ مورخ ۲۳ اسفند ۱۳۲۹ آن جناب را احتراماً اشعار داشته مراتب زیر را با اطلاع عالی میرسانم :
- دوات شاهنشاهی ایران بنوبه خود نسبت بحفظ و تشدید روابط دوستانه و اعتماد در کلیه امور بین ملت و دولت ایران و ملت و دولت انگلیس کمال علاقه دارد .
- در امور مربوط بنفت بطوریکه آن جناب مسبوقند سرو کار دولت ایران با شرکت نفت انگلیس و ایران است و از طرف آن شرکت افتتاح مطلبی و اظهاراتی نشده معیناً چون صلاح دانسته‌اید وارد این موضوع شوید مقتضی نمیدانم یادداشت آن جناب بی جواب بماند و نکات ذیل را لزوماً متذکر می‌گردم :
- ۱- باوجود تغییراتی که در اوضاع جهان بطور کلی و در زندگی اجتماعی و افکار عامه ایرانیان بخصوص رخ داده است و باوجود آگاهی که در ملاقات روز ۱۷ خرداد ۱۳۲۹ در موقع تصدی وزارت خارجه از طرف دوستان آن جناب داده شد شرکت بدعاوی حقه ایران توجهی نکرد و همان طرح قرار داد الحاقی را حد اکثر گذشت ممکنه قلمداد نمود در صورتی که جریان امر روشن ساخته بود که افکار عمومی این کشور آن لایحه را کافی برای استیفای حقوق ملت ایران نمی‌دانست .
 - ۲- بطوریکه استحضار دارند وضع حاضر این است که اصل ملی شدن صنعت نفت را مجلسین باتفاق آراء قبول کرده‌اند و حال کمیسیون مخصوص نفت طریقه عملی شدن آنرا مطالعه مینماید که پیشنهادات خود را برای تصمیم نهائی بمجاسین تسلیم نماید .
- فعال دولت وظیفه دیگری ندارد جز اینکه منتظر نتیجه مطالعه کمیسیون باشد .

نامه ۳۰۲،۱۹ آنای نفت وزبر به
 مجلس شورای ملی در باب برقراری حکومت
 نظامی مناطق نفت خیز

مجلس شورای ملی

در روز های اول فروردین گزارشهای تلگرافی از مامورین کشوری و مسئولین انتظامی رسید که از يك سلسله تظاهرات در مناطق نفت خیز حکایت میکرد عدهای از دانشجویان دانشکده فنی آبادان در انتظار انجام تقاضاهائیکه راجع بوضع تحصیلی خود داشتند باحال اعتصاب از حضور در جلسات درس خودداری نموده بودند و مقارن همان اوقات عدهای از کارگران تحت عنوان مطالبه مدد معاش و فوق العاده سختی معیشت دست باعتصاب زده بود!

در خلال این احوال پیش از آنکه بدولت فرصت رسیدگی داده شود اطلاع رسید که اعتصابات صورت ساده و طبیعی ندارد و تحریکاتی در جریان است و بیم آن میرود که بر اثر کافی نبودن قوای انتظامی حوادثی پیش آمد کند و خساراتی بمناطق نفت خیز

وارد گردد که با مال بزیان کشور تمام شود حتی تصریح شده بود که اعتصاب کنندگان یکپخته استمهال مقامات دولتی را هم که آقایان پیشنهاد نموده بودند نپذیرفته اند چون از طرفی رسیدگی بتقاضای کارگران و تامین رفاه آنان مستلزم اعزام هیئتی بجنوب بود و از طرف دیگر وضع مناطق نفت خیز ایجاب میکرد که قبل از هر چیز برای حفظ نظم و آرامش و تامینی امنیت آن نقاط اقدام شود هیئت دولت با مذاقه پیشنهادها و گزارشهای اصل و باتوجه بماده واحده مربوط بمقررات اعلان حکومت نظامی مصوب مجلسین شورایملی و سنادر جلسه ۵ فروردین ۱۳۳۰ تصویب نمودند که برای مدت دو ماه فقط در نقاط آبادان - گچساران - آغا جاری - لالی - بندر معشور - هفتگل و مسجد سلیمان حکومت نظامی اعلام شود و در اجراء ماده واحده مزبور مراتب در تاریخ ۷ فروردین باستحضار مجلسین شورایملی و سنا نیز رسانید .

بطوریکه ملاحظه میفرمائید این عمل فقط برای حفظ آرامش در مناطق نفت خیز و بمنظور جلوگیری فوری از پیش آمده های غیر منتظر و تحریکات و خرابکاری انجام گردیده و بهیچوجه دولت در نظر نداشته است که در تمام خوزستان حکومت نظامی اعلام شود چنانکه در اهواز و شهرهای دیگر خوزستان اعلام نشده است برای رسیدگی باظهارات اعتصاب کنندگان هم بطوریکه استحضار دارند هیئتی بجنوب اعزام گردیده و تا بحال نتیجه کار هیئت رضایت بخش بوده و امید کامل میرود بارسیدگی های دقیقی که بعمل خواهد آمد ترضیه خاطر کارگران فراهم خواهد شد .

البته اقداماتی هم برای تامین حوائج کارگران و اینکه در هر حال بایستی وسایل آسایش آنان فراهم شود در مرکز بعمل آمده است بنا بجهات و دلایل مذکوره باستناد ماده واحده موافقت با برقراری حکومت نظامی که شرح داده شد درخواست مینماید

مباحثه تلگرافی آقای علاء نخست وزیر
با کینگز بوری اسیت مدیر بخش اروپائی
خبرگزاری انتر شنال نیوز سرویس کسه
در تاریخ ۳۰ ر ۱۹۰۳ بعد از گزارشی نامبرده
مغایره شده است

آقای حسین علاء نخست وزیر ایران و سفیر کبیر سابق آن دولت در آمریکا
برای نخستین بار از آغاز زمامداری خود مطالبی برای بخش در مطبوعات جهان اظهار
داشته اند که در آن امیدهای ایشان نسبت به آینده ایران و همچنین پیام مخصوص برای
مردم آمریکا مندرج است .

باوضع بر آشوب ایران که قتل اخیر دوتن از زمامداران کشور نمونه ای از آن
است و باورود ناوهای انگلیسی بخلیج فارس که برای حفظ منافع نفتی انگلستان در ایران
آماده اند اظهارات آقای علاء اهمیت مخصوصی دارد .

آقای علاء در پاسخ به نخستین پرسش من که در باره امیدهای ایشان نسبت بآینده
ایران بود چنین اظهار داشته اند .

«کوشش عظیمی که در تحت توجهات شاهنشاه فقید رضاشاه پهلوی برای بازگرداندن این ملت کهن به منزلت رفیع پیشین آن بعمل میآمد بر این اساس بود که با وجود حفظ شایسته ترین رسوم باستانی و گنجینه های فرهنگی قسمتی از شیوه های اجتماعی و اقتصادی ملل باختر را که با زندگی ملی ما مناسبت دارد برگزیده شد . امیدوارم اوضاع جهانی بما اجازه دهد تا این برنامه با عنایات کنونی اعلیحضرت همایون شاهنشاهی ادامه یابد .

« خرابیهای جنگ گذشته که کشور ما را پنج سال در زیر یوغ اشغال قوای خارجی قرارداد و حیات اقتصادی ایران را تلخ ساخت هنوز ما را با مواهبی مواجه میسازد که بسیاری دیگر از کشورهای جنگ کشیده رفع آنها را بدون کمک خارجی غیر ممکن یافته اند اگر چه ما این خوشبختی را نداشته ایم که از این کمک هاسهمی ببریم ولی در خاک کشور ما در روحیه مردمش عالیتترین ایده آل های ما و در اراده مصمم پادشاه ما ذخائری وجود دارد که چنانچه از ویرانیهای جنگ دیگری در امان بمانیم ما را بسوی ترقی و پیشرفت و بطرف سرنوشتی که از آن ماست سوق خواهد داد .
«اگر بنا باشد ما خود ببنهائی به اتکای کوششهای خود از عهده این کار بر آئیم پیشرفت ما کندتر ولی بهمان قطعیت پیشین خواهد بود .
رجاء واثق دارم که در آینده شومی که در انتظار جهان است مهلت کافی در اختیار ما گذاشته شود .

دومین برش من چنین بود :

آیا امیدوارید که ایران بتواند روابط حسنه خود را با تمام کشورهای که استقلال و تمامیت ارضی آنرا محترم می شمارند ادامه دهد ؟
آقای علاء در پاسخ چنین نوشته است .

فقط زمانی ما میتوانیم توجه کامل خود را بتجدید بنای کشور معطوف داریم و برفع مردم اقدام کنیم که از دخالت کشورهای خارجی از تهدیدات خصم آمیز و غیر دوستانه و از خود جنگ در امان باشیم بنابراین در موضوع امور خارجی ما مطالب چیزی جز احترام منشور ملل متحد و ادامه روابط دوستانه با کلیه کشورها نیستیم البته چنین دوستی با تهدیداتی که باستقلال یا تمامیت ارضی مالطمه وارد سازد سازش پذیر نیست من از مصمیم قلب امیدوارم که روابط دوستانه کنونی ما با ملل دیگر هرگز با چنین پیش آمدهای نامطلوبی از هم نگسلد .

نخست وزیر ایران در پاسخ باین سؤال که اگر ایران از صلح و آرامش برخوردار باشد آینده اقتصادی کشور خود را چگونه میبینید گفته است :

برای آنکه ملت ما بطور روز افزونی از سطح زندگی بهتری برخوردار شود لازم است میزان تولید هر تن از افراد کشور بمقدار قابل توجهی افزوده گردد

البته بهمان اندازه مورد لزوم ماست که همه مردم بطور یکسان از نمره این تولید بیشتر بهره ور گردند .

شاهنشاه ما برای نیل بدین هدف های ابتدائی اجرای برنامه ۷ ساله ای را که متضمن پیشرفت های اجتماعی و اقتصادی اصلاحات کشاورزی تقسیم اراضی خالصه بدهقانان و اقدامات اصلاحی مهم دیگری است تحت توجهات مخصوص خود قرار داده اند .
برای آنکه این برنامه جامه عمل بپوشد بایستی تحولات و تغییرات کامل چندی در جنبه وسیعی صورت گیرد که البته برای انجام آنها نه تنها به زمان و پشتکار صبورانه احتیاج داریم بلکه سرمایه های نسبتاً زیادی نیز برای تهیه لوازم ابتدائی این شیوه های کار و زندگی نو نیاز مندیم .

یک بهره عادلانه و شایسته از ذخایر بیکران نفتی ملت در آینده بعوائد ما (از این منبع که تا بحال بمصرف بودجه عادی کشور رسیده است) بمقدار قابلی خواهد افزود این مبلغ اضافی بما اجازه خواهد داد تا سال به سال سرمایه تولیدی کشور که شالوده اقتصادیات جدید است بیفزائیم .

بدون هیچگونه استفاده از وامهای خارجی ، سرمایه های بیگانه و یا هرگونه کمک دیگری راهی را که در پیش داریم ممکن است زیاد طولانی باشد . ما تنها میتوانیم امیدوار باشیم که وقایع جهانی مهلت کافی در اختیار ما خواهد نهاد تا با کوششهای مداوم خود که برای بهبود شرایط زندگانی ملت هیجده میلیونی ایران لازم است سطح زندگی را پایه اینکه با اصول آزادی و رفاه فردی که مورد علاقه اعلیحضرت پادشاه ماست وفق دهد برسانیم
چنانچه فرصت کافی در اختیار داشته باشیم آینده ایران شایسته گذشته پر عظمت آن خواهد بود.

در پاسخ باخرین سؤال من که آیا میل دارید پیام مخصوصی برای ملت امریکا بفرستید نخست وزیر ایران چنین جواب داده است :

«من بشما مردم امریکا می گویم که ایران همیشه در مقابل مشکلات روحیه تسخیر ناپذیری که در ۲۵۰۰ سال تاریخ گذشته آن مایه تقویت ملت بوده است نشان داده و در آینده نیز نشان خواهد داد.

هدف های اجتماعی و اقتصادی ما بر اساس اصول حقوق بشری و آزادی فردی که شایه شما مردم امریکا بیش از هر ملت دیگری با آنها آشنا باشید قرار گرفته است معیناً مشکلاتیکه ما در اجرای این مقاصد با آنها روبرو هستیم شاید برای کشور جوان و فعال شما کمتر از سایر کشورها قابل درک باشد .

چون مشکلات ما مسائل ملت کهنسالی است که ریشه های زنده آن در اعماق گذشته جای دارد

مشکلات داخلی ما چنین هستند اما اگر ایران را چون بخشی از جهان مشترك در نظر بیاوریم بایستی در مشکلات مشترك آن نیز که هیچ ملتی از آنها در امان نیست سهیم باشیم
 ما سهم خود را با همه تعهداتی که در بر دارد ورهائی از آنها به نیروی ما وابسته است می‌پذیریم
 تا آنجا که ما خود می‌توانیم از عهده بر آئیم از دیگران تقاضای کمک نمی‌کنیم
 اگر آنچه از ما ساخته است کافی و بموقع نباشد ممکن است برای همه ما باقیمت گزافی تمام شود

«ارادتمند - حسین علام»

تذکاریه دولت آمریکا در ۲۵ و ۳۰ اردیبهشت
 با ایران مسئله نفت ایران باید بوسیله
 مقامات ذینفع حل شود

در اثر اقدامات جدی آقای نصرالله انتظام سفیر کبیر شاهنشاهی در واشنگتن بعثت شایعه مذاکرات بین انگلیس و آمریکا راجع به نفت ایران نمودند دولت آمریکا اخیراً تذکاریه ای بسفیر کبیر ایران در واشنگتن تسلیم نموده است که مفاد آن ذیلاً باطلاع عموم میرسد :

« نظر باخبر بی اساسی که راجع بمذاکرات جاریه بین نمایندگان انگلیس و آمریکا در واشنگتن ، در جراید منتشر شده است وزارت امور خارجه آمریکا مایل است برای سفارت کبیرای شاهنشاهی ایران روشن سازد که مذاکرات بهیچوجه دارای جنبه فوق العاده غیر عادی نیست بلکه عقیده داریم مسئولیت جهانی که دولت انگلیس و آمریکا دارند پیوسته راجع به مسائل مختلف مربوط به بسیاری از نقاط دنیا که در آن ذی نفع هستیم با یکدیگر مشاوره میکنند . مذاکرات فعلی ما هم جزئی از آن طرح کلی است . وزارت امور خارجه آمریکا مایل است دولت ایران را مطمئن سازد که کاملاً متوجه است که مسئله نفت ایران فقط بوسیله مقاماتی که ذی علاقه میباشند باید حل شود »

وزیر خارجه آمریکا در بیانیه خود که
در تاریخ ۲۵ بهار ۳۰۱۹ منتشر کرد اظهار
داشت دولت ایران بطوری در ملی کردن
صنعت نفت مشغول اقدام است که بالشگاه
بزرگ آبادان را به متوقف شدن تهدید میکند

من در هفته گذشته درباره تحولات ایران اظهار نمودم با آنچه که در ظرف چند روز گذشته در آن کشور بوقوع رسیده افزایش یافته است متاسفم که اظهار دارم دولت ایران بطارزی در ملی کردن صنعت نفت مشغول اقدام است که بالشگاه بزرگ آبادان را به متوقف شدن تهدید میکند و این امر عدم ثبات وضع ایران و مشکلات اقتصادی آن را موجب گردیده و برای مردم ایران هم اثرات سوئی را در بر خواهد داشت - آمریکا کراوا و علنا همدردی خود را نسبت با مال مردم ایران برای تسلط یافتن بر منابع طبیعی خود اظهار داشته است معینا قویا تا کید نموده که هر گونه تغییراتی در مناسبات بین دولت ایران و مؤسسات ذینفع انگلیس بر اساسی که موافق با مسؤلیت های بین المللی هر دو کشور باشد فراهم گردد عقیده راسخ آمریکا این است که میتوان اساس را برای موافقت پیدا کرد . بنابراین ما مایوس شدیم از اینکه پیشنهاد اخیر انگلیس بایران که

اصل ملی شدن را قبول نمود و نظریات پیشنهادی مساعدی را نیز دربر داشته غفلتاً و بدون مطالعه و تشخیص اینکه آیا ممکن خواهد بود آن پیشنهاد اساس مذاکرات بیشتری واقع گردد از طرف دولت ایران رد شد محیط فعلی ایران ظاهراً طوری است که اداره کردن دستگاه وسیع تولید و تصفیه نفت را برای کارشناسان انگلیسی و یا کارشناسان هر کشور دیگری بی نهایت مشکل ساخته است - این محیطیم و تهدید که ناشی از اقدامات عجولانه ایست برای اجبار همکاری در اجرای قانون ملی کردن نفت نتیجه دربر نخواهد داشت مگر اینکه روحیه کارمندان و بالتجیه تمایل آنها را بماندن در ایران سخت متاثر سازد بعلاوه وقفه فعلی که در محمولات نفتی حاصل شده وابستگی این صنعت را به وسائل حمل و کشتی رانی و فرورش در بازارهای خارجی نشان میدهد بدیهی است در صورتیکه ترتیباتی سریعاً بعمل نیاید که حمل مجدد نفت را به کشتی های نفت کش که حالیه متوقف شده اند اجازه دهد وسایل ذخیره نفت پر خواهد شد و پالشگاه دوچار وقفه خواهد گردید حاجت با آن نیست که نتایج و اثراتی را که این کار متضمن خواهد بود مورد تأکید قرار دهد هم نظربه خطرات بزرگی که وضع کنونی ایران دربردارد و بنا بعلاقه شدید امریکایی که مشاهده نماید که ملیت ایران بدون درخطر انداختن اقتصادیات و جامعه خود به آمال ملی خود نائل گردد قویاً امیدوارم که ایران در اقدامات کنونی خود تجدید نظر نموده و طریقی را اتخاذ خواهد کرد که از مخاطرات خط مشی فعلی احتراز و ادامه عمل صنعت نفت را ممکن سازد و در صورتی که در حال حاضر حصول توافق بزرگ اساس دامنه دار نثریک مساعی شایسته امکان پذیر نباشد صمیمانه امیدوارم باره ترتیبات موقتی بعمل آید که بموقعیت طرفین لطمه وارد نسازد بلکه بکارشناسان انگلیسی اجازه دهد که در ایران باقی بمانند و مسئله تولید و حمل نفت بدون وقفه ادامه یابد تا اینکه بعداً ترتیبات دیگر که جنبه ثابت تری داشته باشد فراهم گردد .

گزارش کمیسیون مخصوص نفت در
 ۲۷ اردیبهشت ۱۳۳۰ به مجلس شورای ملی

کمیسیون مخصوص نفت که طبق قانون ۲۴ و ۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ مأمور تهیه طرح اجرای اصل ملی شدن صنعت نفت در سراسر کشور تشکیل گردیده بود پس از تشکیل چند جلسه بالاخره در جلسه ۵ اردیبهشت ۱۳۳۰ که در حدود پنج ساعت بطول انجامید فعلاً نسبت بمعادن نفت مورد بهره برداری شرکت سابق نفت انگلیس و ایران باتفاق آراء تصمیم ذیل را اتخاذ و اینک گزارش آن را برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم میدارد .

مخبر کمیسیون مخصوص نفت - حسین مکی

ماده ۱ - بمنظور ترتیب اجرای قانون مورخه ۲۴ و ۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ راجع بملی شدن صنعت نفت در سراسر هیئت مختلطی مرکب از پنج نفر از نمایندگان مجلس سنا و پنج نفر از نمایندگان مجلس شورای ملی بانتخاب رهیک از مجلسین و وزیر دارائی

وقت یا قائم مقام او و یک نفر دیگر با انتخاب دولت تشکیل میشود .

ماده ۲- دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بلافاصله از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران خلع ید کند و چنانچه شرکت برای تحویل فوری بعذر وجود ادعائی بر دولت متعذر شود دولت میتواند تا میزان صدی ۲۵ از عایدات جاری نفت را پس از وضع مخارج بهره برداری برای تامین مدعا به شرکت در بانک ملی ایران یا بانک مرضی - الطرفین دیگر ودیعه گذارد .

ماده ۳ - دولت مکلف است بانظارت هیئت مختط بمطالبات و دعاوی حقه دولت وهمچنین بدعاوی حقه شرکت رسیدگی نموده نظریات خود را بمجلسین گذارش دهد و پس از تصویب مجلسین بموقع اجرا گذارده شود .

ماده ۴ - چون از تاریخ ۲۹ اسفندماه ۱۳۲۹ که ملی شدن صنعت نفت بتصویب مجلس سنا نیز رسیده است کلیه درآمدهای نفت و محصولات نفتی حق مسلم ملت ایران است دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بحساب شرکت رسیدگی کند و نیز هیئت مختلط باید از تاریخ اجرای این قانون تا تعیین هیئت عامله در امور بهره برداری دقیقاً نظارت نماید ماده ۵ - هیئت مختلط باید هرچه زودتر اساسنامه شرکت ملی نفت را که در آن هیئت عامله و هیئت نظارت مختلطی از متخصصین پیش بینی شده باشد تهیه و برای تصویب مجلسین پیشنهاد کند .

ماده ۶ - برای تبدیل تدریجی متخصصین خارجی بمتخصصین ایرانی هیئت مختلط مکلف است آئین نامه فرستادن عده ای محصل بطریق مسابقه در هر سال برای فرا گرفتن رشته های مختلف معلومات و تجربیات مربوطه بمشایع نفت بکشورهای خارج را تدوین و پس از تصویب هیئت وزیران بوسیله وزارت فرهنگ بموقع اجرا گذارد .
مخارج تحصیل این محصلین از عوائد نفت برداشته خواهد شد .

ماده ۷ - کلیه خریداران محصولات معادن انتزاعی از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران هر مقدار نفتی را که از اول سال مسیحی ۱۹۴۸ تا تاریخ ۲۹ اسفندماه ۱۳۲۹ (۲۰ مارس ۱۹۵۱) از آن شرکت سالیانه خریداری کرده اند میتوانند از این بعهدهم بشرح عادلانه بین المللی همان مقدار را سالیانه خریداری نمایند و برای مازاد آن مقادیر در صورت تساوی شرایط در خرید حق تقدم خواهند داشت .

ماده ۸ - کلیه پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه میشود باید قبلاً بکمیسیون مخصوص مجلس شورای ملی تسلیم و در صورت موافقت کمیسیون گذارش بمجلس شورای ملی تقدیم گردد .

ماده ۹ - هیئت مختلط باید در ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون بکار خود خاتمه دهد و گزارش عملیات خود را طبق ماده ۸ بمجلس تقدیم کند و در صورتیکه احتیاج بتمدید مدت باشد با ذکر دلایل موجه درخواست تمدید نماید .

مماحبه آقای دکتر انصاری رئیس اداره
اطلاعات و وزارت امور خارجه باخبر نگاران خارجی
دروزارت امور خارجه در تاریخ ۲۷ ربيع ۳۰ (

آقایان - شما از اطراف و اکناف دنیا بکشور ما آمده اید تا مشکلات کار ما
را از نزدیک مشاهده نموده و افکار عمومی کشورهای خود را در خصوص مسائل ایران
روشن کنید . جهانیان امروز با نهایت دقت با آنچه در این کشور میگذرد نظاره می کنند
و انتظار دارند که شما آقایان با نهایت بی طرفی و بی غرضی و مطالعه کامل و توجه
بمسائل مخصوص کشور ما اطلاعات مربوطه را در اختیار آقایان بگذارید تا بتوانند از
جریان حقیقی اوضاع و تحولات بعدی آن نتایج لازمه را اخذ کنند .
البته باطلاع آياقان قطعاً رسیده است که جریانات اخیر کشور ما در بعضی از
روزنامه ها و مجلات و رادیوهای کشورهای خارجه مورد تعبیرات و تفسیرات گوناگون
قرار گرفته که متأسفانه تمام آن ها با حقیقت امر وفق نمی دهد و برای ایجاد يك محیط
حسن تفاهم بین المللی کمک نمیکنند .

اگر خدای نکرده نخواهیم این جریان را بر سوءنیت عده‌ای تعبیر کنیم بایستی قطعاً آنرا نتیجه عدم اطلاع و تحقیق کافی از حقایق اوضاع بدانیم .

مثلاً در خصوص ملی کردن صنعت نفت در این کشور در بعضی از روز نامه ها و اخبار خارجی ملاحظه شد که این امر را بر اثر تحریکات خسارچی و یا فشار دستجات افراطی در ایران قلمداد نموده اند در صورتیکه خود آقایان که اوضاع واحوال را از نزدیک دیده و روحیات و افکار عمومی مردم این سرزمین پی برده‌اند تصدیق میفرمایند که اتخاذ این تصمیم با توافق آراء مجلسین شورای ملی و سنا کاملاً يك امر ملی بوده که از تمایلات و آرزو های ملت ایران سرچشمه گرفته است و هیچگونه ارتباطی با عوامل خارجی و یا فشارهای داخلی نداشته است

این تصمیم مجلس و ملت ایران بر طبق موازین و اصول منشور ملل متحد است که بطوریکه آقایان اطلاع دارند یکی از ارکان سیاست دولت شاهنشاهی را تشکیل میدهد .

آقایان ، ما ايمان داریم که اگر این اصول از طرف کلیه کشورهای جهان کماهو حقه رعایت شود و منافع خصوصی دسته بخصوصی مانع از اجرای آن از طرف بعضی از کشور ها نگردد صلح و رفاه بین المللی بر قرار و عدالت اجتماعی در تمام کشور ها پدیدار خواهد شد .

همچنین در خصوص اعتصابات اخیر در نواحی نفت خیز جنوب تعبیرات و تفسیرات مختلف در مطبوعات و رادیوهای کشورهای خارج شده است ، در صورتیکه بطوریکه آقایان عزیز اطلاع دارند اعتصاب کارگران در تمام نقاط دنیا يك امر عادی و داخلی است و دولت شاهنشاهی با جدیت و مراقبت کامل طبق قوانین و مقررات داخلی در رفع آن اقدام و بتقاضاهای حقه کارگران رسیدگی کرده و خواهد کرد .

البته آقایان از علل حقیقی اعتصاب در نقاط مذکور اطلاع حاصل نموده و استحضار دارند که موجبات اصلی پیش آمد وقایع مزبور عمل شرکت نفت در تقلیل کمک هزینه کارگران بوده که بر اثر عدم توجه بروحیه کارگران و عدم رعایت مقتضیات وقت باین کار دست زده و در نتیجه اشکالات مذکور را ایجاد نموده اند و طبق گزارش های واصله بمقامات مربوط دولت شاهنشاهی در داخل خود شرکت عوامل مختلفی وجود داشته که در توسعه و بسط و تشویق و تحریک اعتصاب کنندگان دخالت داشته اند و حتی اوراق مختلفی که برای تحریک اعتصاب کنندگان بین کارگران توزیع شده در چاپخانه شرکت نفت بطبع رسیده است .

علاوه بر آن ظفره و مسامحه شرکت در قبول پاره از تقاضای مشروع کارگران و یا امتناع آنها از توزیع آذوقه و وسائل زندگانی کارگران و امثال آنها نیز بنوبه خود مؤید اعمال محرکین بوده و اثرات بسیار نامطلوبی در ادامه اختلافات مزبور داشته است و باین ترتیب مساعی وجدیت متصدیان مربوط که بنا بر دستور دولت برای فرج اختلافات و ایجاد آرامش اقدام نموده اند آنطور که باید و شاید در موقع خود به

نتیجه مطلوبه نرسیده است .
 با وجود این دولت شاهنشاهی امید وار است باتداییری که تاکنون اتخاذ شده
 شرکت نفت هم باحسن نیت و حسن تفاهم با مامورین مربوط همکاری و تشریک مساعی
 نموده و هرچه زودتر اغتشاشات مذکور خاتمه یافته و وضع عادی بر قرار گردد
 بنابراین تمنای مخصوص من از آقایان عزیز اینستکه با مطالعه کامل بعلل و
 موجبات وقایع و پیش آمدها و توجه با انعکاسات آن اخبار و گزارش های خود را تنظیم
 و بجا های مربوط ارسال فرمایند .
 من یقین دارم هیچکس بهتر از آقایان نمی تواند با ارسال اخبار صحیح و توجه
 بعلل اصلی و حقیقی پیش آمدها در بهبود اوضاع جهان و حسن تفاهم بین المللی و ایجاد
 یک محیط صلح و صفا در دنیا کمک کند .
 امید وارم عرایض من مورد توجه آقایان قرار گرفته و از اینکه از صبر و حوصله
 آقایان عزیز سوء استفاده نموده ام بنده را معفو فرمایند .

«مأاحبه آقاي سبيلي سفير كبير ايران»
 در لندن با خبر نگاران جرايدو
 خبر گزارهاي خارجي در تاريخ ۲۷ رادر ۳۰»

در تعقيب دستور مؤكدي كه بنمايندگيهاي سياسي ايران در كشورهاي خارجه داده شده بود تا بسا تشكيل كنفرانسها و مصاحبه ها و انتشار اعلاميه ها ، اذهان عمومي جهانيان را نسبت بمسئله ملي كردن صنعت نفت در ايران و اوضاع اخير كشور روشن نمايند و انتشارات خلاف واقع مطبوعات خارجه را درين باره تكذيب كنند آقاي سبيلي سفير كبير ايران در انگلستان جلسه مصاحبه اي در عمارت سفارت ايران در لندن با حضور خبر نگاران جرايد و خبر گزاري هاي خارجي تشكيل داده و در باره ملي كردن صنعت نفت در ايران كه در پاره اي از جرايد انگليسي مورد تفسيرهاي ناروا و غرض آلوده قرار گرفته و در نتيجه موجب انحراف انكار عمومي از حقيقت امر شده.

بود بیاناتی ایراد داشت و پیرشهای خبرنگاران در باره مسائل مختلف پاسخ داده است

متن مصاحبه

اول - با توجه بسهم حیاتی که نفت ایران در حیات بازرگانی و اقتصادی و صنعتی انگلستان بازی کرده و سهم عظیمی که نفت ایران در پیشرفت نیات انگلستان در طی جنگ جهانی ایفاء نموده و منافع هنگفتی که از راه استخراج نفت ایران بشرکت نفت عاید شده است ایران با هیچ معیاری نصیب عادلانه و منطقی از منافع وسیع نفت خود نبرده است باید توجه داشت که نفت از مهمترین ثروت ملی ایران بشمار میرود و نفتی که از ایران استخراج میشود در حقیقت خیلی بیش از طلا یا دلار ارزش دارد.

مساعی مکرر از طرف ایران در ظرف چند سال اخیر برای تحصیل سهم عادلانه از منافع نفت و شرکت متساوی و شرافتمندانه در نظارت و اداره این مؤسسات که برای ایران اهمیت حیاتی دارد، با روح مشارکت و همکاری که برای حسن اداره چنین دستگاه ملی و با عظمت لازم است روبرو نشد ایرانیان نه تنها در جنوب، بلکه در سرتاسر ایران، نفتی را که از آن کشور استخراج میشود میراث ملی خود دانسته و بحق متوقع اند که از آن متمتع و از تامین اجتماعی آن بهره مند شوند.

بنابراین فوق مجلس ایران بانسکاس منویات ملی و آرزوهای قاطبه ملت ایران در پانزدهم مارس باتفاق آراء لایحه ملی شدن صنعت نفت را در ایران بتصویب رسانید و پنج روز بعد مجلس سنا نیز باتفاق آراء تصویب قانونی ملی شدن نفت را تایید نمود.

دوم - اسناد و انتساب دسیسه و تحریک کمونیستی بنهضت ملی ایران از حقیقت بارز چشم پوشیدن و تلاش برای پیدا کردن مفری از مواجه شدن به نتیجه يك تحول اجتماعی است که بر پایه اصول استدلال عقلی استوار میباشد.

سوم - اغتشاشات اخیر جنوب ایران موجب نهایت تاسف و مورد انزجار عموم ایرانیان است و دولت ایران با عزم راسخ و تصمیم قاطع کوشش کرده است که نظم و آرامش را مجدداً بر سراسر کشور برقرار نماید و اکنون اوضاع تحت نظارت قرار دارد محرکین محلی که معه و لا در اینگونه موارد سعی می کنند از آب گل آلوده ماهی بگیرند نباید بادست قوی دسیسه کنندگان خارجی اشتباه کرد گزارشات اغراق آمیز و شایعات مهیج راجع بانقلاباتیکه پرورده دست کمونیزم است تنها آثاری که می بخشد ایجاد اشتباه و اخلال در يك مصالح آشکار و روشن است

چهارم - مذاکرات هتدماتی و اکتشافی راجع بنفت که بین نمایندگان انگلیس و امریکا در واشنگتن صورت می گیرد بی هیچ وجه برای ایران اعتباری ندارد و از طرف ایرانیان بعنوان مداخله در امورشان تلقی میشود

پنجم - روابط ایران با انگلستان اساساً دوستانه بوده و از آزمایش زمانه و از کیفیات نا مساعد روسفید درآمده است اما ایرانیان مشتاقند رشته های مودت و تشریک

مسابی دو جانبه بین دولت و ملت ایران و دولت و ملت انگلیس مستحکم و متقابل باشد .
 ملی کردن صنعت نفت در ایران نیز مطلقاً يك امر داخلی بوده و موضوعی است
 بین ایران و شرکت سهامی نفت انگلیس و ایران . ایران نه قصد آن دارد که نفت خود
 را بدولت دیگر بدهد و نه آنکه انگلستان را از مصرف آن محروم سازد
 پس از پایان بیانات آقای سهیلی ، سؤال شد، نظر دولت نسبت به این اظهارات
 چیست ؟ سفیر کبیر ایران در جواب اظهار داشت : آنچه گفته شده، نظر ملت ایران است
 دولت ایران هم نظر دیگر ندارد .

سؤال شد اگر بین انگلیس و امریکا در باب کمک بامور اقتصادی ایران
 مذاکرتی شود ، چه ایراد است ؟ آقای سهیلی در پاسخ گفت : اگر راجع بامور اقتصادی
 کشور ثالثی بین دو کشور مذاکرات شود . باید نماینده آن دولت هم حضور داشته باشد
 تا احتیاجات و نظریات خود را اظهار دارد ولی مذاکرات بین آن دو دولت مربوط بنفت
 است که امری است بین ایران و شرکت و علاوه بخاطر دارم که مرحوم بوین این
 موضوع را در مجلس مبعوثان یاد آور شده بود

سؤال شد : میتوانید بگوئید دولت چه نحو میخواهد ملی شدن نفت را
 اجرا کند ؟

جواب داده شد : این امر تحت مطالعه کمیسیون مجلس است تا نظریات کمیسیون
 معلوم نشود نمیتوانم چیزی بگویم . سؤال شد : اگر دولت انگلیس بسا قوای خود
 بخواهد انتظامات را در نقاط امتیازی نفت برقرار کند ، چه تأثیری در افکار عامه
 ایران خواهد کرد آقای سهیلی جواب داد . بسیار بد . بدولت انگلیس چه مربوط است که
 بخواهد انتظامات برقرار کند ؟ چنین قصدی برخلاف حقوق حاکمیت ایران و قوانین
 بین المللی است حفظ انتظامات بر عهده دولت ایران است بعلاوه اعتصاب در همه جارخ
 میدهد قتلهایی هم واقع می شود یقین دارم با توجه خاصی که ایران در این امر دارد
 انتظامات برقرار خواهد شد و این جریانات خاتمه خواهد یافت